

TEM/AKO

Suomen rakennerahasto-ohjelma 2021-2027: toiminnan strategia, toi- mintalinjat ja erityistavoitteet

Luonnos 13.12.2019 TEM;
ohjelmatekstiluonnos, versio 2

Sisällys

1. Ohjelmastrategia: keskeiset haasteet ja poliittiset toimet.....	2
1A. Toimintapoliittiset tavoitteet, erityistavoitteet ja perustelut.....	14
2. Toimintalinjat ja erityistavoitteiden kuvaus.....	18
2.1. EAKR-Toimintalinjan nimi: Innovatiivinen ja hiilineutraali Suomi.....	18
2.1.1. Erityistavoite 1.1: Innovaatiot ja TKI-verkostot erityisesti ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi	18
2.1.2. Erityistavoite 1.3: Pk-yritysten ilmastokestävä kasvu ja kilpailukyky	23
2.2. ESR-Toimintalinjan nimi: Osaava ja osallistava Suomi.....	29
2.2.1. Erityistavoite 4.1. Polkuja töihin	29
2.2.2. Erityistavoite 4.2 Osaamista töihin	36
2.2.4. Erityistavoite 4.3 Yhdenvertainen osallisuus	41
2.2.B. ESR-Toimintalinjan nimi: Aineellisen puutteen torjuminen	45
2.2.T. Teknisen tuen toimintalinja	46
3. Rahoitussuunnitelma	46
3.A Siirrot ja maksusuudet.....	46
3.1 Määrärahat vuosittain.....	46
3.2 Kokonaismäärärahat rahastoittain ja kansallinen yhteisrahoitus.....	46
4. Mahdollistavat edellytykset.....	47
5. Ohjelmasta vastaavat viranomaiset.....	47
6. Kumppanuus.....	47
7. Viestintä ja näkyvyys	47
8. Yksikkökustannusten, kertakorvausten, kiinteämääräisen rahoituksen ja kustannuksiin perustumattoman rahoituksen käyttö	47

1. Ohjelmastrategia: keskeiset haasteet ja poliittiset toimet

(/30 000)

Rakennerahastojen tuella voidaan tukea Suomen yritys- ja elinkeinotoimintaan ja toimintaympäristöihin, innovointiin ja osaamiseen, vähähiiliseen talouteen ja ilmastonmuutokseen sopeutumiseen, työllisyyteen, jatkuvaan oppimiseen ja aktiiviseen osallisuuteen liittyvien haasteiden ratkaisemista

kehittämistoiminnan kautta. Keskeiset strategiset painopisteet rakentuvat toimintaympäristön analysoinnin pohjalta tunnistettuihin haasteisiin. Ohjelmaan sisältyy seuraavat keskeiset strategiset painopisteet: 1) pk-yritysten kestävän kasvun, kansainvälistymisen, kilpailukyvyyn ja digitalisaation parantaminen ml. pk-yritysten toimintaympäristöä tukevat elinkeinoelämälähtöiset laajakaista- ja liikenneinfrainvestoinnit harvaan asutuilla alueilla Itä- ja Pohjois-Suomessa; 2) vähähiilisen ja vihreän talouden edistäminen ja ilmastomuutoksen hillintä; 3) elinkeino- ja työelämälähtöisten tutkimus- ja innovointivalmiuksien parantaminen ja TKI-verkostotyön edistäminen; 4) jatkuvan oppimisen, ammatillisen liikkuvuuden ja työvoiman kohtaannon edistäminen työn ja osaamisen murroksessa; 5) työnhakijoiden työllistymisen edistäminen sekä työelämän kehittäminen ja 6) haavoittuvassa asemassa olevien osallisuuden ja yhdenvertaisuuden edistäminen.

Pk-yritysten kestävän kasvun, kansainvälistymisen, kilpailukyvyyn ja digitalisaation parantaminen ml. pk-yritysten toimintaympäristöä tukevat elinkeinoelämälähtöiset laajakaista- ja liikenneinfrainvestoinnin harvaan asutuilla alueilla Itä- ja Pohjois-Suomessa

Suomen elinkeinorakenteessa on tapahtunut voimakkaita muutoksia viimeisen vuosikymmenen aikana. Etenkin perinteisiltä teollisuuden aloilta on vähentynyt kymmeniä tuhansia työpaikkoja. Myös ICT-ala on kokenut voimakkaan rakennemuutoksen. Elinkeinorakenteen monipuolistamisessa ja uudistumisessa keskeistä on alueilla olevan yritystoiminnan uusiutuminen, kasvun ja kansainvälistymisen kiihdyttäminen ja sitä kautta syntyvät työpaikat. Pk-yritysten rooli elinkeinorakenteen monipuolistamisessa on keskeinen, sillä suurin osa uudesta liiketoiminnasta ja uusista työpaikoista sekä tuottavuuden kehityksestä tapahtuu nopeasti kasvavissa pk-yrityksissä. Innovoinnin lisääminen yritystasolla, yritysten verkostoissa ja yhteistyössä innovaatio toimijoiden kanssa on keskeistä kasvun ja kilpailukyvyyn lisäämiseksi. Suomen yritys kentälle tyypillistä on mikroyritysvaltaisuus. Kasvuhakuisia yrityksiä on Suomessa vähän ja yritysten kansainvälistymisessä on edelleen kehitettävää. Viennissä ja muussa kansainvälisen liiketoiminnan osuuksissa on toimialojen ja yritysten välillä huomattavia eroja. Ilmastoteknologian ja vähähiilisen tuotannon tuomat mahdollisuudet tulee hyödyntää täysimääräisesti. Kun Suomi on mukana osana globaalien ilmiöiden ja megatrendien ratkaisuja, syntyy kestävää talouskasvua ja uudenlaista vientiä. Vuoden 2017 WWF:n Global Cleantech Innovation index vertailussa Suomi sijoittui toiseksi. Erytisenä vahvuutena oli koulutus-, osaamis- ja yritys-potentiaali sekä alan vahva startup-kulttuuri. Jo nykyisellään Suomessa on merkittävää korkean teknologian Cleantech –osaamista monilla aloilla. Erytisen heikkoa oli kuitenkin alan tuonti ja vienti. Ongelmana on synnyttää riittävän vahvoja konsortioita, jotka tukevat toisiaan, ja ovat kilpailukykyisiä globaaleilla markkinoilla.

Useimmat uudet yritykset ja niiden luomat työpaikat syntyvät keskimääräistä alhaisemman tuottavuuden aloille. Tämä on huolestuttava kehityskulku, sillä talouden kasvu perustuu pitkälti tuottavuuden kasvuun. Alueilla sijaitsevien teollisuuden keskittymien toimintaa on tarpeen kehittää elinvoimaisiksi ekosysteemeiksi, joilla on kansainvälinen kytkentä. Koneiden ja eri jalostusasteiden tuotteiden tuotannon lisäksi on edistettävä siirtymistä kohti palvelujen tuottamista osana kokonaistuotantoa. Uudenlaiset liiketoimintamallit ja palvelutuotanto edellyttävät tuotannon investointien lisäksi myös panostuksia osaamiseen ja uudistumiseen ja tutkimusintensiivien kasvattamista. Arvonlisä siirtyy enemmän tuotteiden tuotannosta palvelujen tuotantoon.

Yritysten rahoituksen saatavuus on ollut pääosin hyvällä tasolla viime vuosina. PK-yritysbarometrin 2/2019 mukaan kasvuhakuisille yrityksille yksi yleisimmistä kehittämisen ja kasvun esteistä on rahoitus. Kireät vakuusvaatimukset ovat pahin tunnistettava este hakea tai saada rahoitusta.

Yli puolet pk-yrityksistä kokee osaavan ja yrityksen tarpeita vastaavan työvoiman saatavuuden olevan rajoite kasvulle ainakin jossain määrin. Pk-yritysten puutteellinen uusiutumiskyky osaamisessa ja omistajanvaihdoksissa vaarantaa etenkin pienyritysvaltaisten alueiden elinvoimaa. Osaajapula ei koske vain nopean kasvun yrityksiä vaan rekrytointivaikkeudet ovat jopa yleisempiä kohtalaiseen kasvuun tai asemansa säilyttämiseen tähtäävissä yrityksissä. Haasteet työvoiman saatavuudessa koskevat sekä kaupunkeja että maaseutua. Osaavan työvoiman saamiseksi on tärkeää kehittää koulutuksen ja yritysten yhteyksiä työelämään. Lisäksi tarvitaan heikossa työmarkkina-asetmassa olevien ja työnantajien kohtauttamista ja pk-yrityslähtöisiä ratkaisuja, joilla edistetään eri väestöryhmien ml. maahan muuttaneiden ja muuttavien osaamispotentiaalin käyttöä työvoimana ja ehkäistään työsyrjintää. On tarpeen kehittää jo maahan muuttaneiden työmarkkina-voimaa sekä yritysten kansainvälisiä rekrytointivoimaa ja diversiteettiosaamista tulisi kehittää ja vahvistaa.

Suomella on erityinen maantieteellinen sijainti ja siitä syystä pk-yrityksillä on fyysisestä toimintaympäristöstä johtuvia haasteita. Maa on osittain harvaan asuttu ja etäisyydet ovat pitkiä. Keskittymistä tapahtuu myös alueiden sisällä, mikä luo haasteita elinkeinojen toimintaympäristöjen kehittämiseksi ja saavutettavuudelle koko maassa. Suomi sijaitsee kaukana merkittävistä markkina-alueista. Jalostusarvon nostolla on keskeinen merkitys elinkeinoelämän ja koko Suomen menestymisessä. Saavutettavuudella on myös keskeinen merkitys elinkeinoelämän kilpailukyvyssä. Saavutettavuuden haasteet ovat etenkin Itä- ja Pohjois-Suomelle kilpailuhaitta. Kaivostoiminta, jalostava teollisuus, metsäteollisuus, matkailu ja biotalous sekä energia- ja ympäristötoimialat kasvattavat kuljetustarpeita ja liikennettä tie- ja rataverkoilla sekä meriväylillä. Pitkät etäisyydet aiheuttavat haasteita sekä kuljetusketjuissa että henkilöliikenteessä etenkin uusiutuviin energialähteisiin perustuvien polttoainejakelu- ja järjestelmien näkökulmasta.

Harva asutus luo haasteita myös joukkoliikenteen kehittämiseksi. Vähäpäästöisiä liikkumisen ratkaisuja tarvitaan lisää. Työssäkäynti- ja asointialueet muuttavat muotoaan. Monipaikkainen asuminen ja eläminen lisääntyvät: jo nyt 1/3 käy työssä kotikuntansa ulkopuolella. Työvoiman liikkuvuuden esteiden poistaminen vaatii joukkoliikenteen kehittämistä ja matkaketjujen sujuvoittamista.

Myös digitaalisen infrastruktuurin ja tietoliikenneyhteyksien saatavuus vaihtelee alueittain. Huippunopea (100 Mbit/s) kiinteä laajakaista on saatavilla noin 58 prosentille kotitalouksista. Maakunnittain saatavuus vaihtelee 97 prosentista alle 40 prosenttiin. 5G on seuraava teknologinen vallankumous. Tulevaisuudessa 5G:n odotetaan parantavan mobiiliverkon yhteysnopeuksia jopa 20-kertaiseksi ja niiden kapasiteettia jopa satakertaiseksi nykyisestä. Kattavat, nopeat ja luotettavat tietoliikenneyhteydet ovat myös välttämätön perusedellytys tuotannon ja työelämän alati digitalisoituessa.

Digitaalisen infrastruktuurin ja viestintäyhteyksien kehittämistarpeiden lisäksi yritykset kohtaavat myös henkilöstön osaamiseen liittyviä digitalisaation ja teknologisen murroksen haasteita. Digitaaliset taidot ovat yksi Suomen tärkeimmistä kilpailueduista. Suomi kuuluu digiosaamisen kärkimaihin. Samaan aikaan lähes 60 % suomalaisista yrityksistä on ilmoittanut vaikeuksista löytää työntekijöitä tieto- ja viestintätekniikan erityisosaamista edellyttäviin tehtäviin. Suomeen tarvitaan digitaalitaitoja ja työpaikkoja yhdistäviä toimia, joiden avulla saadaan yritykset, koulutuksen tarjoajat, työmarkkina-

osapuolet ja viranomaiset vähentämään digitaalista osaamisvajetta. Yrityksille suunnattuja digitaalisia palveluja on saatavilla rajallinen määrä, yritysten välillä on huomattavia eroja digitaalisten teknologioiden integroinnissa sekä sähköinen kaupankäynti ja verkossa myynti ovat jääneet jälkeen. Pk-yrityksissä digitaalisuus, uuden teknologian soveltamisaktiivisuus ja kyky luoda uusia toimintatapoja ja menetelmiä tuotantoprosesseihin on liian alhaista. Yrityksen digitalisaation asteeseen vaikuttaa merkittävä tavalla yrittäjän, muiden omistajien ja yrityksen hallituksen kiinnostus sekä yrittäjän ja muiden avainhenkilöiden osaaminen. Etenkin pienet yritykset tarvitsevat sparrausta ja matalan kynnyksen etenemismalleja digikyvykkyyden kehittämiseen.

Vähähiilisen ja vihreän talouden edistäminen ja ilmastonmuutoksen hillintä

Ilmastonmuutoksen hillintä turvallisena pidettyyn tasoon tarkoittaa yhteiskunnan systeemistä muutosta uudenlaiseen tapaan toimia, yli 1,5 asteen lämpeneminen on merkittävä riski ihmiskunnalle, luonnon monimuotoisuudelle, ruokahuollolle sekä köyhyiden ja eriarvoisuuden poistamiselle. Toimet edellyttävät isoja muutoksia energia- ja päästöintensiteetissä teollisuudessa. Fossiilisista polttoaineista tulee päästä eroon. Ilmastonmuutoksen torjunta luo tulevaisuuteen ulottuvan tarpeen uudistaa energian tuotantoa vähemmän päästöjä aiheuttavaksi ja energiatehokkaammaksi. Tästä seuraa uusia ja kasvavia mahdollisuuksia eri energiateknologioille. Eniten korostuvat uusiutuvaan energiaan liittyvät ratkaisut.

Haasteiden lisäksi Suomelle avautuu huomattavia uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja ratkaisuja. Ratkaisujen ympärille tulee syntyään valtavia markkinoita – riippumatta Suomen kansallisesta politiikasta. Sekä julkinen että yksityinen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminta on käännettävä kasvu-uralle, jotta voimme luoda uutta kasvua globaalien megatrendien ratkaisemisesta. Perinteisten menestysalojemme rinnalla hiilineutraalisuus, ekologiset investoinnit, cleantech, kierto- ja biotalous ja resurssiniukkuus synnyttävät uusia suomalaisen elinkeinojen kasvutarinoita, rakennuspalikoita hyvinvoinnillemme.

Suomen tavoitteena on olla hiilineutraali v. 2035 mennessä. Pitkän aikavälin tavoitteena on, että yhteiskunta eri teollisuusaloineen muuttuu hiilineutraaliksi. Haasteena on löytää keinot luoda kannustimia sitoutua ja valita vähähiilisiä ratkaisuja sekä tasoittaa siirtymän epävarmuuksia. Ilmastonmuutos on yksi merkittävimmistä tekijöistä arktisella alueella ja määrittää alueen tulevaisuuden kehityspolun. Ilmastonmuutosta täytyy hillitä kaikin mahdollisin keinoin. Paikallisyhteisöjen ml. saamelaisten mahdollisuuksia sopeutua muutokseen on kehitettävä. Teknologiakehitys mahdollistaa entistä kestävämpiä ratkaisuja vuorovaikutuksen kehittämiseen. Monipaikkaisuus ja etätö, uudet vähähiilisemmät liikennemuodot, uusiutuvan energian ratkaisut, puurakentaminen, lähiruoka, luonnon virkistyskäyttö ja matkailu sekä kaupungistumiseen tarvittavien maa-aines- ja vesivarojen kestävä hyödyntäminen edellyttää yhteistyön kehittämistä kaupunkien ja maaseudun välillä. Rakennerrahastoilla voidaan tukea näihin mahdollisuuksiin liittyvää liiketoiminnan kehittämistyötä ja siinä tarvittavaa osaamista.

Ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi tarvitaan huomattavia päästövähennyksiä. Päästövähennys -tai energiatehokkuustoimet pelkästään eivät kuitenkaan riitä hillitsemään ilmastonmuutosta. Tarvitaan nykyistä tasoa suurempia yksityisiä ja julkisia investointeja vähähiilisiin käytäntöihin ja teknologioihin. Materiaalien valmistukseen, kulutukseen ja parempaan hyödyntämiseen kohdentuvat toimet ovat tärkeässä roolissa ilmastotavoitteisiin ja hiilineutraaliuteen pääsemiseksi. Keskeistä on pk-yritysten

vähähiilisten tuote- ja palveluideoiden tuotteistaminen, kaupallistaminen ja pääsy markkinoille. Pyrkimys hiilineutraaliin talouteen luo uusia liiketoimintamahdollisuuksia mutta edellyttää myös uutta osaamista ja panostamista TKI-toimintaan. Vähähiilisydestä ja vastuullisuudesta muodostuu kilpailuetu yrityksille.

Talouden rakenne Suomessa on yksi maailman energiantensiivisimmistä pitkien kuljetusmatkojen, kylmän ilmaston ja teollisuuden rakenteen vuoksi. Tämän vuoksi resurssi- ja energiatehokkuus korostuvat. Kaikilla aloilla on mahdollista parantaa energiatehokkuutta. Palvelusektorin energiantensiiviteetti on yli EU:n keskiarvon. Myös teollisuuden energiantensiiviteetti on EU:n suurimpia Suomessa. Komission maakohtaisissa suosituksissa todetut strategiset investoinnit vähähiilisen energiantensiivisen teollisuuden aloille ja liikennesektorille voivat osaltaan auttaa saavuttamaan pitkän aikavälin taloudelliset ja ympäristölliset tavoitteet. Riskinä on, että vanhaan teollisuusrakenteeseen tukeutumalla ja sitä julkisesti rahoittamalla menetetään ympäristöhaasteiden ja energiamurroksen tarjoamat globaalit markkinat muille toimijoille. Johdonmukainen ja ennustava suunta kannustaa yrityksiä investoimaan TKI-panostuksia. Haasteena on, että kehittämistyö vie aikaa ja edellyttää merkittäviä investointeja. Uuden teknologian kehittämiseen liittyy merkittäviä taloudellisia riskejä, joita voidaan rakennerahastovarojen kautta minimoida.

Elinkeino- ja työelämälähtöisten tutkimus- ja innovointivalmiuksien parantaminen ja TKI-verkostotyön edistäminen

Globaalin toimintaympäristön muutokset, kuten nopea teknologinen ja taloudellinen kehitys edellyttävät panostuksia elinkeinoelämälähtöiseen tutkimus- ja kehittämistoimintaan. Yritysten menestymisen globaaleilla markkinoilla vaatii jatkuvia panostuksia uudistumiseen TKI-toiminnan avulla. Suomen rooli tutkimus- ja kehittämistoiminnassa on perinteisesti ollut vahva. Haasteena on aineellisten ja aineettomien investointien, kuten tutkimukseen ja kehittämiseen kohdennettujen investointien heikko kehitys 2010-luvulla. Yritysten tutkimus- ja kehittämistoiminnan intensiteetti, julkinen tutkimus- ja kehitystuki ja muut yritysten innovaatiomenot ovat vähentyneet. Tarvitaan lisää panostuksia tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoitukseen sekä tutkimusperäisen tiedon ja soveltavan osaamisen hyödyntämiseen elinkeinoelämän ja yritysten kehittämistoimissa. Julkisten tutkimustoimijoiden, yritysten, julkisen sektorin ja loppukäyttäjien (kuluttajat, kansalaiset) välistä yhteistyötä ja kansainvälistymistä olisi lisättävä edelleen huomioiden palvelujen ja tuotteiden koko arvoketju. Tutkimus- ja korkeakoulusektorin haasteena on myös riittämätön kansainvälistyminen. Kansainvälistyminen lisää tutkimuksen vaikuttavuutta. Suomen on oltava kansainvälisesti entistä houkuttelevampi paikka opiskella, tutkia ja investoida. Suomessa ei ole laajaa tai pitkää kokemusta ulkomaisen työvoiman rekrytoinnista, vaan toistaiseksi kyseessä on ollut enemminkin marginaalinen ilmiö, jota on toteutettu hajanaisilla resursseilla; kansainvälisen liikkuvuuden edistäminen (ml. EURES-toiminta), edellyttää kansallisia linjauksia alueilla tehtävien toimien tukemiseksi. Suhteellisen korkeiden työvoimakustannusten lisäksi syrjäinen maantieteellinen sijainti ja kielimuuri jossain määrin rajoittavat Suomen kykyä houkuttaa kansainvälisiä osaajia ja investointeja. Suorat ulkomaiset investoinnit ovat pysyneet matalalla tasolla. Myös suomalaisten monikansallisten yritysten määrä, jotka harjoittavat ulkomailla TKI-toimintaa on jokseenkin rajallinen. Tämä saattaa olla syynä suomalaisten yritysten vaikeuksiin päästä mukaan globaaliin teknologiakehitykseen, kansainvälisiin toimitusketjuihin tai kansainvälisiin innovaatioverkostoihin

Kansallisessa uudistusohjelmassa on asetettu TKI-toiminnan tavoite 4 prosenttiin suhteessa BKT:hen. Suomen tki-intensiteetti oli 2,76 % suhteessa BKT:hen vuonna 2017. Vuodesta 2009 lähtien yrityssektorin tki-intensiteetti on supistunut voimakkaasti, vaikka käänne parempaan onkin aivan viime vuosina tapahtunut. Pk-yrityskenttä ei ole ollut riittävän kasvuhakuinen ja –kykyinen kompensoidakseen suuryritysten pudonneita investointitasoja. Suomessa yksityisiin TKI-investointeihin kykenevien keskisuurten yritysten joukko on kapea ja lisäksi nopeasti kasvavien innovatiivisten yritysten osuus on pienempi kuin keskimäärin EU:ssa. Julkisen tutkimuksen yksityisen yhteisrahoituksen määrä on EU:n keskiarvoa pienempi. TKI-investoinnit ovat riittämättömällä tasolla kasvun käynnistämiseksi ja viennin monipuolistamiseksi korkeamman teknologian tuotteisiin keskipitkällä aikavälillä. Myös suuryritysten osallistuminen yritysten verkostoihin ja ekosysteemeihin on tärkeää yritysten innovaatiotoiminnan edistämiseksi.

Suomi voi olla kokoaan suurempi ihmiskunnan yhteisten globaalien ympäristöhaasteiden ratkaisemisessa. Suomalaiselle tutkimukselle, osaamiselle, innovaatioille ja yrityksille tämä avaa uusia mahdollisuuksia. Luonnonvarojen käyttö on niukkuuden, kilpailukyvyyn säilyttämisen sekä kiristyvän sääntelyn johdosta suhteutettava entistä vahvemmin kestävä kehityksen tavoitteisiin. Erityinen huomio kiinnitetään siihen, että investointiympäristö on Suomessa houkutteleva.

Liiketoiminnan innovaatiot keskittyvät enimmäkseen pienten parannusten tekemiseen ja toiminnan tehostamiseen yrityksissä ja työpaikolla. Henkilöstön osaamisen ja sitä kautta innovaatiokyvykkyyden lisääminen on tärkeää innovaatiopotentialin kasvattamiseksi. Suomalaiset yritykset investoivat edelleen vähän korkeaa arvonlisää tuottaviin palveluihin tai luovaan talouteen. Yli puolet yrityksistä ei hyödynnä muotoilua lainkaan, vaikka nähdään, että muotoilu on nopeuttanut tuotteiden ja palvelujen kehittämistä sekä lisännyt ymmärrystä asiakkaiden todellisista tarpeista, toiveista ja haaveista ja sitä kautta edesauttanut yritysten markkinaosuuden kasvua ja osa yrityksistä on onnistunut laajentamaan maantieteellistä markkina-alueitaan tai tuotevalikoimaansa uusiin tuotteisiin ja palveluihin.

Myös julkisissa organisaatioissa on tarpeen kehittää tutkimus- ja innovointivalmiuksia. Julkisia palvelurakenteita ja toimintamalleja kehittävien sosiaalisten innovaatioiden luomiseksi tarvitaan myös TKI-verkostotyötä.

Työnhakijoiden työllistymisen edistäminen sekä työelämän kehittäminen

Väestön nopea ikääntyminen ja työvoiman väheneminen sekä muuttoliikkeet ovat merkittäviä haasteita Suomelle. Työkäisen väestön osuuden ennustetaan vuosien 2016 ja 2050 välisenä aikana supistuvan 63 %:sta 58,3 %:iin. Väestönlisäys tapahtuu yksinomaan maahanmuuton kautta. Työllisyysaste oli syyskuussa 2019 Tilastokeskuksen tietojen mukaan 72,7 %. Suomen tärkeimmillä talouden aloilla rakenteellinen työttömyys on säilynyt suhteellisen suurena.

Työttömyysaste oli syyskuussa 2019 5,9. Nuorisotyöttömyys on hieman vähentynyt mutta on edelleen EU:n keskiarvon yläpuolella. Ulkomailta syntyneiden työllisyysaste on matalampi kuin Suomessa syntyneiden. Työelämän ulkopuolella olevista osatyökykyisistä 65 000 haluaisi työskennellä ja arvioi myös olevansa kykeneviä tähän. Jos heistä työllistyisi jatkossa pysyvästi esim. kolmannes, työllisyysaste nousisi nykyisestä yli kolme prosenttiyksikköä. Maakohtaisissa suosituksissa Suomea kehoitetaan parantamaan kannustimia työn vastaanottamiseksi ja varmistamaan

työmarkkinoiden ulkopuolella oleville ja työttömille riittävät ja integroidut palvelut. Kuitenkin edistymisen kannustin- ja työttömyysloukkujen vähentämisessä on ollut vähäistä. Työvoiman lisäämiseksi tarvitaan aktiivista työvoimapolitiikkaa ja osaamistarpeisiin vastaavaa koulutusta, työkykyyn liittyviä palveluja, sekä toimia työttömien ja työvoiman ulkopuolella olevien aktivoimiseksi. Muihin vertailukelpoiisiin EU-maihin verrattuna etenkin matalan osaamistason työntekijöiden työvoimaosuudet ovat alhaiset.

Työn murros edellyttää jatkuvaa oppimiseen. Osaavan työvoiman saatavuus on merkittävä yritysten kasvun este, mikä vaikuttaa uusien teknologioiden, automaation ja robotiikan kehittämiseen ja hyödyntämiseen. Työvoiman saatavuutta haastavat väestön ikääntyminen, ihmisten paikkasidonnaisuus ja osassa maata pitkät etäisyydet. Työvoiman liikkuvuus maan sisällä sekä työperäinen maahanmuutto ovat alhaisella tasolla.

Tulevaisuudessa ilmastonmuutoksen haasteisiin vastaamisen ja ekologisten haasteiden voidaan ennakoida vaikuttavan osaamisvaatimuksiin yhä enemmän. Teknologinen kehitys, erityisesti digitalisaatio, automaatio ja tekoäly ovat muuttaneet kaikenlaista työtä. Alhaisemmat ja hitaammin muuttuvat koulutus- ja osaamisvaatimukset voidaan korvata teknologisilla ratkaisuilla. Työurat ja työskentely-ympäristöt ovat mukana murroksessa. Työtä tehdään yhä enemmän väliaikaisissa verkostoissa, globaaleilla alustoilla ja ilman perinteistä työntekijä-työnantajasuhdetta. Työurat koostuvat entistä useammin lyhyistä työjaksoista sekä koulutuksen, palkkatyön ja yrittäjämäisen toiminnan yhdistelmistä. Työllisenä pysymiseen vaaditaan jatkuvaa osaamisen päivittämistä työn ohella sekä valmiuksia liikkuvuuteen ammatillisesti ja alueellisesti. Laadukkaiden ja monipuolisten tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluiden tarve kasvaa merkittävästi. Osaamisen kehittämisen keinoja on joustavoitettava ja uudistettava, jotta kaikkien on mahdollista päivittää osaamistasoaan.

Työmarkkinoiden erityinen haaste on sukupuolten välinen ammatillinen segregatio, joka jäykistää työmarkkinoita, estää ihmisten todellisen osaamispotentiaalin toteutumista ja tehokasta hyödyntämistä sekä aiheuttaa koulutuksen keskeyttämisiä ja alanvaihtoja. Ammatillinen eriytyminen on vaikuttanut huomattavaan palkkaeroon miesten ja naisten välillä. Tämä puolestaan näkyy myöhemmin eläkkeissä ja ikääntyneiden naisten heikkona taloudellisena asemana.

Yhteisötalous ja yhteiskunnallisia tavoitteita liiketoiminnallaan toteuttavat yhteiskunnalliset yritykset voivat osaltaan tarjota työpaikkoja ja osaamisen kehittämisen mahdollisuuksia myös osatyökykyisille ja muille heikossa asemassa oleville. Liiketoiminnan avulla luodaan kestävä kehitys, hyvinvointia ja työllisyyttä. Yhteiskunnalliset yritykset tarvitsevat kuitenkin erilaista tukea toimintansa eri vaiheissa. Yleisissä yritysten palveluissa, rahoituksessa ja tukitoimissa välttämättä ole tunnustettu tai tunnustettu niiden erityisiä piirteitä ja vaatimuksia.

Sosiaaliset innovaatiot, joilla voidaan lisätä työn kysyntää ja tarjota uudenlaisia työtehtäviä, mahdollistavat heikossa työmarkkina-asemassa oleville ryhmien nykyistä laajemman työhön osallistumisen. Työllistämisehdon käyttäminen julkisissa hankinnoissa sekä kohderyhmälle sopivien työtehtävien kartoittaminen ja rätätöiminen työpaikalla ovat uusia tapoja tehdä tiivistä työnantajayhteistyötä.

Jatkuvan oppimisen, ammatillisen liikkuvuuden ja työvoiman kohtaannon edistäminen työn murroksessa

Osaaminen tulee 2020-luvulla olemaan merkittävin kasvun edellytys, ja osaavan työvoiman saataavuus määrittää pitkälti asemaamme kansainvälisessä kilpailussa. Muuttuvan työelämän vaatimukset lisäävät oman osaamisen päivittämisen ja jatkuvan oppimisen tarvetta merkittävästi. Uudet osaamistarpeet ja -vaatimukset edellyttävät koko koulutusjärjestelmän kehittämistä saumattomaksi kokonaisuudeksi, joka varmistaa jokaiselle osaamisen, jonka pohjalta jatkuva oppiminen on mahdollista. Toimiala- ja ammattirakenteen sisäiset muutokset tulevaisuudessa vaikuttavat osaamistarpeiden ennakointiin. Varautuminen koskee uutta työvoimaa ja työmarkkinoilla jo olevien henkilöiden osaamisen kehittämistä.

Palvelujärjestelmää kehitetään siirtymä- ja muutosvaiheen tukielementtejä paremmin hyödyntäviksi. Tuetaan koulutuksen ja työelämän nivelvaiheiden sekä työstä työhön välisten siirtymien sujuvoittamista ja nopeuttamista erityisesti huomioiden muuttuvan työelämän tarpeet ja muutosturvan toimintamallin kehittäminen. Toiminnassa kehitetään ja hyödynnetään digitaalisia välineitä. Keskeistä on työnantajien osaamisen tukeminen ja työelämälähtöisten palvelukokonaisuuksien kehittäminen, mm. rekrytointikäytännöt ja -osaaminen.

Suomalaisten osaamistaso on kääntynyt laskuun ja merkittävällä osalla on puutteita perustaidoissa. Ammatit muuttuvat korkeampaa osaamista edellyttäviksi, ja muutosvauhti on niin nopea, että yksinomaan nuorten ikäluokkien koulutuksella uuden osaamisen tarvetta ei kyetä tyydyttämään. Ennakointitulosten mukaan uusista syntyvistä työpaikoista 80 % edellyttää korkea-astetasoista osaamista. Koulutusjärjestelmää kehitettäessä on oltava tietoisia teknologian kehityksestä ja sen tulee olla elinkeinoelämän muutosta ennakoivaa. Elinkeino- ja työpolitiikan yhteistyöllä voidaan parantaa tulevaisuuden osaamistarpeiden ennakointia.

Myös matalimman tulo- ja koulutustason aikuiskoulutuksen kehittämiseen on tärkeää kiinnittää huomiota työmarkkinoiden polarisaatiokehityksen vähentämiseksi. On kiinnitettävä huomioita koulutuksellisesti aliedustettujen ryhmien osaamisen kasvattamiseen. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus on suuri, mutta tämä ei koske kaikkia yhteiskuntaryhmiä. Helsinki-Uudenmaan alueella korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden määrä on suurin (52,5 %) kun puolestaan Pohjois- ja Itä-Suomessa (38 %) pienin. Suurimmissa kaupungeissa osuus on suurin ja pienin maaseudulla.

Kansalliset ja kansainväliset tutkimukset näyttävät, että nuorten oppimistulokset ovat laskusuunnassa. Nuorten osaamistason heikentymistä on tapahtunut kaikilla OECD:n PISA-tutkimuksen sisältöalueilla lukutaidossa, matematiikassa ja luonnontieteissä. Vanhempien ammatin ja koulutuksen sekä varallisuuden vaikutus on voimistunut. Viimeisimmissä PISA-aineistoissa on havaittu suurempia alueellisia eroja kuin koskaan aiemmin. Erityisenä huolenaiheena on maahanmuuttajien osaaminen. Osaamiserot maahanmuuttajien ja kantaväestön välillä ovat EU:n suurimpia. PISA-tutkimuksen mittaamien perustaitojen heikkenemisellä on huomattavia seurausvaikutuksia elinikäisen oppimisen näkökulmasta. Vailla perusasteen jälkeistä tutkintoa jää 16 % ikäluokasta. Jopa puolen miljoonan suomalaisen on arvioitu tarvitsevan seuraavan kymmenen vuoden aikana uudelleen koulutusta tai suunnitelmallista laajaa täydennyskoulutusta.

Suomi on menettänyt 1990-luvun kärkipaikkansa kansainvälisissä koulutusvertailuissa. Tulevaisuudessa on tarvetta sopiville osaamisen kehittämistä tukeville palveluille, jotka ovat linkitettävissä monimuotoisiin työn muotoihin. Tarve henkilökohtaiselle ohjaukselle ja osaamisen kehittämisspolkujen

luomiselle kasvaa. Keskeistä on olemassa olevan osaamisen todentaminen ja hyödyntäminen. Maa-hanmuutto lisää osaltaan tarvetta osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen tehostamiseen. Oppi-laitoksia ja oppimisjärjestelmiä tulee kehittää edelleen yhdenvertaisuutta lisäävään suuntaan.

Haavoittuvassa asemassa olevien osallisuuden ja yhdenvertaisuuden edistäminen

Suomen koulutusjärjestelmä on toimiva ja peruskoulutuksen osalta ikäluokat hyvin tavoitettava, mutta koulutustulokset ovat heikentyneet ja eri ryhmien väliset erot kasvaneet. Koulunkäynnin keskeyttä-neiden osuus on hieman kasvanut. Vuonna 2017 se oli 8,2 %, kun Euroopan keskiarvo oli 10,6 %. Ulkomailla syntyneistä keskeyttää koulunkäyntinsä kaksi kertaa niin suuri osuus kuin Suomessa syntyneistä.

Työttömyyden ja pitkäaikaistyöttömyyden vähentyessä on kuitenkin muun muassa osatyökykyisten, ulkomaalaisten ja ikääntyneiden työnhakijoiden työllistymisessä haasteita. Tärkeää on tunnistaa keskeiset työelämän ulkopuolelle jääneet ryhmät, jolloin heidän työllistymistään voidaan myös tukea. Työllisyysasteen nostamisen kannalta on tärkeää, että työelämän ulkopuolella olevia saadaan työ-elämään ja parannetaan heikossa työmarkkina-asemassa olevien edellytyksiä työllistymiseen. Työt-tömyys heikentää työ- ja toimintakykyä ja niin ikään vajaus työ- ja toimintakyvyssä heikentää työllis-tymismahdollisuuksia. Masennus on yleisin yksittäinen syy siirtymiseen työkyvyttömyyseläkkeelle. Työllisyysasteen nostaminen nykyisestä edellyttää, että työttömien ja työelämän ulkopuolella olevien työ- ja toimintakykyä tuetaan nykyistä tehokkaammin ja että työ- ja toimintakyvyn tuki integroituu nykyistä paremmin osaksi työllistymistä edistäviä toimia.

Työttömille suunnattujen palveluiden integrointiin liittyy haasteita. Työttömille suunnattujen aktivoin-tipalvelujen valikoima on monipuolinen, mutta haasteena on palvelujen hajautuminen usealla eri tar-joajalle ja koordinoinnin puutteet, jolloin saumattoman palveluketjua ei saavuteta. Lisäksi yksittäisten te-palvelujen nivelvaiheessa tarvittava tuki jää usein saamatta. Tästä seuraa se, että heikommassa asemassa olevat työttömät putoavat eri toimenpiteiden ja ohjelmien väliin. Suomen saamissa maa-kohtaisissa suosituksissa vuosille 2019-2020 todetaan tarve kehittää edelleen integroituja palveluja työttömille ja työmarkkinoiden ulkopuolella oleville. Rakennerahastoimilla voidaan osaltaan vastata suosituksiin toteuttamalla työllisyyttä, osaamista ja aktiivista osallisuutta edistävää toimintaa ja ke-hittää em. monialaisia integroituja palveluja työttömille ja työmarkkinoiden ulkopuolella oleville.

Suomessa on noin 70 000 koulutuksen ja työn ulkopuolella olevaa (NEET) nuorta. Työ- tai koulutus-paikan puuttuminen NEET-nuorella lisää huono-osaisuuden, syrjäytymisen ja yksinäisyyden koke-musten riskiä. Monella nuorella on kasaantuvia haasteita osaamisessa ja elämänhallinnassa. Toisen asteen koulutuksen keskeyttäminen, työmarkkinoiden ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten suuri määrä ja ongelmien kasaantuminen nuorille miehille ovat keskeisiä haasteita. Mielenterveys-ongelmat ovat olleet työkyvyttömyyseläkkeiden myöntämisen yleisin syy vuodesta 2000 saakka. Mielenterveydenhäiriöt aiheuttavat työkyvyttömyyttä etenkin 18-34-vuotiaille.

Työvoiman ulkopuolella olevien työllistäminen on haasteellista. Sairaus tai vamma ovat usein työ-voiman ulkopuolella olevien työikäisten miesten tilanteen taustalla. Työnhausta luopuneiden miesten osuus on ollut EU:n keskiarvon yläpuolella pitkään. Työvoiman ulkopuolella olevilla naisilla syynä tilanteeseen ovat yleensä hoitovelvoitteet ja perhe – tai henkilökohtaiset syyt. Tilastokeskus on arvi-oinut Suomessa olevan noin 600 000 osatyökykyistä, joista työkyvyttömyyseläkettä saa 240 000 ja

joista noin puolet työskentelee. Vaikka osatyökykyisillä on haluja työskennellä, kohtaavat he esteitä työmarkkinoille pyrkiessään sosiaaliturvajärjestelmän hajanaisuuden ja tukipalvelujen puutteellisen koordinoinnin vuoksi. Osatyökykyisten työllistämiseksi tarvitsevat työnantajat tietoa ja tukea liittyen osatyökykyisyyteen ja osatyökykyisten palkkaamiseen. Uudet työn muodot ja digitalisaatio voivat edistää osatyökykyisten työllistymismahdollisuuksia. Toisaalta monet matalan kynnyksen työtehtävät vaativat nykyisin myös digitaalista osaamista, mikä voi heikentää osatyökykyisten mahdollisuuksia tehdä ko. tehtäviä ilman osaamisen lisäämistä.

Työllisyysaste työikäisten maahanmuuttajien keskuudessa on kantaväestöä matalammalla tasolla ja niin ikään työttömyysprosentti on korkeampi. Maahanmuuttajaväestö on hyvin heterogeeninen. Ryhmään kuuluu työn perässä muuttaneita asiantuntijoita kuin kansainvälistä suojelua tarvitsevia pakolaisia. Peruskoulun päättäneillä maahanmuuttajataustaisilla nuorilla on erityisen korkea riski työmarkkinoiden ulkopuolelle jäämiseen. Ulkomaalaistaustaisten työllistymistä vaikeuttavia tekijöitä ovat muun muassa kotimaisten kielten puutteellinen taito, työkokemuksen puute Suomessa sekä ongelmat, jotka liittyvät ulkomailla suoritettujen tutkintojen ja koulutusten tunnistamiseen. Työnantajiin liittyviä työllistymistä vaikeuttavia tekijöitä ovat muun muassa väärät mielikuvat ja kielteiset asenteet, ulkomaalaistaustaisia syrjivät rekrytointikäytännöt ja puutteet perehdytysresursseissa. Ulkomaalaistaustaisten yhteiskuntaan integroituminen tapahtuu arjen vuorovaikutuksessa erilaisissa yhteisöissä, kuten työyhteisöissä ja oppilaitoksissa. Maahanmuuttajat aloittavat usein matalapalkkatoista ja työurat ovat sirpaleisemmat kuin kantaväestöllä ja työskentelevät koulutustaan vastaamattomissa tehtävissä. Varsinkin kolmansista maista tulevilla määräaikaiset ja osa-aikaiset työsuhteet ovat yleisiä. Samoin epätyypilliset työajat ja vuorotyö ovat yleisiä. Riski syrjäytyä työmarkkinoilta koskee erityisesti maahanmuuttajanaisia ja pakolaisuuden perusteella Suomeen muuttaneita.

Väestön keskuudessa tapahtuu polarisaatiota ja huono-osaisuus kasautuu ja periytyy. Myös alueelliset erot kasvavat. Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen riski on edelleen pieni, vaikka alueiden ja väestöryhmien välillä on jossain määrin eroja. Vuonna 2017 köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevan väestön osuus oli suurin Länsi-Suomessa (18,5 %) ja pienin Helsinki-Uudenmaan alueella (11,8%). Matalamman koulutustason omaavien vanhempien lapsilla sosiaalisen syrjäytymisen tai köyhyyden riski on suuri. Maahanmuuttajataustaisten lasten köyhyysriski on merkittävästi suurempi (20 %) kuin suomalaistaustaisilla lapsilla. Huono-osaisuudella ja köyhyydellä on taipumus kasautua ja siirtyä sukupolvelta toiselle. Köyhyydellä on kytkentä nuorten erilaisiin ongelmiin ja syrjäytymiseen sekä 16-24- vuotiaiden työkyvyttömyyseläkkeisiin.

Havaintoja ja kokemuksia aiemmasta rakennerahastotoiminnasta

Kestävää kasvua ja työtä 2014-2020 ohjelman ulkopuolisessa arvioinnissa on käsitelty ohjelman hallintoa, tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta. Arvioinnin loppuraportti toteaa, että työllisyyden lisäämisen osalta toimintaympäristö on ollut suotuisa talouden hyvästä vireestä johtuen. Rakennerahasto-ohjelman ESR-toimet ovat osaltaan vaikuttaneet parantuneeseen työllisyyskehitykseen. Etenkin ikääntyneiden työllistymisessä on saatu hyviä tuloksia, mutta nuorten työllistymisen suhteen tavoitteisiin ei ole päästy. Pitkäaikaistyöttömyyteen vaikuttaminen on ohjelman puitteissa ollut rajallista. Pääosaltaan ESR-toimilla on kyetty vaikuttamaan kansallista rahoitusta paremmin osallistuneiden työllisyyteen.

Arvioinnin mukaan pk-yritysten kilpailukyvyyn kehittymistä on ohjelmassa edesautettu monipuolisesti. Ohjelmakauden aikainen myönteinen talouskehitys on luonut hyviä mahdollisuuksia pk-yritysten kasvun mahdollistamiseen. EAKR-tukea saaneiden yritysten kohdalla ohjelman toimilla kasvua on mahdollistettu tavoitteisiin nähden hyvin; tosin osa vaikutuksista tulee näkyviin vasta pidemmän ajan kuluessa. Ohjelmassa on onnistuttu yritysten kansainvälistymisen edistämässä. Sen sijaan ohjelman vaikutukset elinkeinorakenteen monipuolistamiseen ja uusien yritysten syntymiseen ovat olleet vaatimattomat. Vähähiilisyys ei ole yritysten kehittämistoimien ensisijainen tarkoitus, vaan vähähiilisyttä edistetään tuottavuuteen ja tehokkuuteen liittyvien kehittämistoimien avulla.

Tutkimuksen ja kehittämisen edistämisen osalta rakennerahasto-ohjelman vaikutus jää vähäiseksi Suomen tutkimus- ja kehittämistoiminnan kokonaismenoihin suhteutettuna. Rakennerahastojen TKI-toiminnan rahoitus näyttää kuitenkin rakenteellisesti tärkeänä kahdessa suhteessa. Sen avulla Suomeen on juurrutettu alueellisia TKI-keskittymiä ja innovaatioekosysteemejä koskevaa alueellista innovaatiopolitiikkaa. Rakennerahastot ovat myös lisänneet ja suunnanneet TKI-toimintaa erityisesti niissä maakunnissa, joissa yritysten TKI-intensiteetti on alhainen.

Arvioitsijat näkevät, että koulutuksen kehittämisessä ohjelman pyrkimys saada hankkeisiin aiempaa enemmän vain perusasteen suorittaneita näyttää onnistuneen hyvin. Ohjelmalla on osaltaan voitu vaikuttaa mm. koulutuksen keskeytysten vähentämiseen ja siihen, että yhä harvempi nuori jää koulutuksen tai työn ulkopuolelle. Toimenpiteillä ei kuitenkaan ole edistetty riittävästi elinikäistä oppimista. Kohderyhmistä työllisten määrä suhteessa työttömiin ja työvoiman ulkopuolella oleviin on korostunut. Kasvu- ja rakennemuutosalojen koulutuksen tarjonnan ja laadun parantamisen osalta kehittämistoimet ovat vastanneet kasvualojen ja älykkään erikoistumisen edellyttämään osaamisen vahvistamiseen. Hankkeissa on myös onnistuneesti vahvistettu digitaalisessa yhteiskunnassa tarvittavaa osaamista sekä kehitetty digitaalisia oppimisympäristöjä ja koulutusmalleja.

Arviointi summaa, että sosiaalista osallisuutta ja köyhyiden torjuntaa edistävässä toiminnassa kehittämishankkeet ovat kohdistuneet suuremman köyhyys- ja syrjäytymisriskin mukaisille henkilöille. Vertailun perusteella sosiaalista osallisuutta ja köyhyiden torjuntaa edistävien hankkeiden tulokset ovat olleet parempia kuin vastaaville kohderyhmille tarkoitetun kansallisen toiminnan. Jatkossa toimet osallisuuden lisäämiseksi tulisi kytkeä paremmin sekä kansallisiin rakenteisiin että muuhun rakennerahastotoimintaan.

Komission v. 2018 julkaiseman Suomen vähävaraisten avun ohjelmaa koskevan raportin mukaan ohjelma on tukenut useimpia ruoanjakoon osallistuneita tahoja sekä aineellisesti muodostamalla merkittävän osan jaettavasta ruoasta, että lisännyt niiden organisoitumista ja osaamista ruokajakelun hallinnoimisesta. Tämä on näkynyt myös mahdollisuutena toteuttaa muutakin tukea liitännäistoimien muodossa. Komissio pitää Suomen toimintaa suoraviivaisena ja helposti hallinnoitavana, sillä hallintoviranomaisena toimiva Ruokavirasto vastaa ruoan hankinnasta, varastoinnista ja kuljetuksesta jakelijoiden hallinnollisen taakan ollessa hyvin pieni. Komissio arvioi, että toiminnan merkitys on suurempi harvaan asutuilla alueilla, jossa on vähemmän mahdollisuuksia ylijäämäruoan lahjoitukseen.

Yritysrahoituksen saatavuutta varten on otettu käyttöön ohjelmakaudella 2014-2020 erilaisia EU:n rahoittamia rahoitusvälineitä. Työ- ja elinkeinoministeriön ja Finnveran teettämän KPMG Oy:n 5.6.2018 julkaistun selvityksen mukaan EU:n rahoitusjärjestelyillä on ollut merkittävä vaikutus suo-

malaisten yritysten toimintaan. Etenkin pienten ja keskisuurten kasvuyritysten mahdollisuudet rahoituksen saamiseen ovat parantuneet merkittävästi SME InnovFin- ja SME Initiative -takausinstrumenttien myötä. Merkittävä osa haastatelluista yrityksistä on jo nyt kyennyt lisäämään henkilöstöä joko suoraan omassa yrityksessään, tai välillisesti alihankkijan kautta. Niissäkin yrityksissä, joissa henkilöstömäärää ei ole lisätty, on tehty investointeja esimerkiksi automaatioon ja toiminnan tehostamiseen ja luotu sitä kautta liiketoiminnan kasvua.

Hallinnollisiin toimintaedellytyksiin ja hallintoon liittyvät haasteet tullevat myös tulevilla kaudella liittymään osin toisaalta käytettävissä olevien niukkojen resurssien käyttöön mahdollisimman tehokkaasti ja asiakaslähtöisesti sekä toisaalta hanketoiminnan aktivointiin siten, että mukaan saadaan uusia toimijoita, toimintatapoja ja eri tavoin verkottunutta toimintaa. Arviointi toteaa, että hallinnon resurssit 2014-2020 ovat olleet niukat. Arvioinnin mukaan hallinnon vahvuuksia ovat entistä sujuvampi sähköinen asiointi, käyttöön otetut kustannusmallit ja maksatusten nopeutuminen. Valtakunnallista ja ylimaakunnallista hanketoimintaa arviointi pitää hyvänä. Valtakunnalliset hankkeet poistavat toiminnallista päällekkäisyyttä, edistävät tulosten leviämistä ja tuovat erityisasiantuntemusta hanketoimintaan. Valtakunnallisten hankkeiden tuloksia voidaan hyödyntää koko maassa, ei ainoastaan alueellisesti yksittäisten teemojen perusteella. Ylimaakunnallisten hankkeiden hyötyvaikutuksia ovat keskinäinen oppiminen sekä mittakaavaedut, kun toimenpiteitä toteutetaan yhtä maakuntaa suuremmalla alueella.

Arvioitsijat näkevät hallinnon pullonkauloina toiminnan keskittymisen totuttuihin, vanhoihin hanketoimijoihin ja pitävät tärkeänä ensisijaan tukea ja opastusta kannattaa kohdentaa potentiaalisille uusille tuensaajille, joille hankehallinto on lähtökohtaisesti vieraampi. Alkuvaiheen panostukset näkyvät laadukkaina hankehakemuksina ja edelleen vaikuttavana ja tuloksellisena hanketoteutuksena.

Kehittämistoimintaa kaikilla tasoilla ja erilaisissa kumppanuuksissa

Ohjelmassa rahoitetaan paikallisia, alueellisia ja yliaalueellisia sekä valtakunnallisia hankkeita samoin kuin kansainvälistä yhteistyötä edellyttäviä hankkeita. Suomi osallistuu Itämeristrategian ja Arktisen strategian toimeenpanoon mm. rakennerahastotoiminnan avulla. Kehittämistoimintaa suuntautuu myös Venäjä-yhteistyöhön ja pohjoismaiseen yhteistyöhön. *(täydennetään)*

Älykkään erikoistumisen valinnat ja läpileikkaavat periaatteet ohjaavat toimeenpanoa

Rakennerahasto-ohjelman sisällöllisten valintojen määrittämisen tukena ja erityisesti toimeenpanon aikana älykkään erikoistumisen strategiatyö on keskeinen väline EAKR:n osarahoittamassa toiminnassa. Älykkään kasvun lisäksi tulee ohjelman toteutuksessa huomioida myös kestävä ja osallistava kasvu. Läpileikkaavat periaatteet sukupuolten välinen tasa-arvo, yhdenvertaisuus, digitaalisuus, kansainvälistyminen, ilmastonmuutos, innovatiivisuus huomioidaan kaikessa toiminnassa tarkoituksenmukaisesti siten, että aktivoidaan toimijoita näkemään uusia potentiaaleja ja kehittämään toimintaansa periaatteiden mukaiseen suuntaan. Saamelaiden, romanien ja muiden väestöryhmien ja yhteisöjen tukeminen kulttuurisensitiivisesti on tärkeää rakennerahastovaroja käytettäessä. Vammaisten henkilöiden oikeuksien, työllistymismahdollisuuksien ja yhteiskunnallisen osallisuuden vahvistaminen huomioidaan rakennerahastoilla tuettavassa toiminnassa.

Alueelliset erot heijastuvat toimeenpanon valinnoissa

Komission alueellisen kilpailukyvyyn indeksi (RCI Regional Competitiveness Index) koostuu NUTS II tasolla tarkasteltavasta 74 indikaattorista, jotka kuvaavat mm. yhteiskunnan vakautta, elinkeinoelämää, kansanterveyttä, koulutustasoa, työllisyyttä, kansantuloa, teknologisia valmiuksia ja innovaatiota. Vuoden 2019 tilastot kertovat koko EU:n tasolla, että pääkaupunkiseudut johtavat alueellisessa kilpailukyvyssä. Suomen alueiden yhteenlaskettu kilpailukyky ml. Ahvenanmaa on laskenut v. 2016 0,15 %. Merkittävin kilpailukyvyyn lasku on tapahtunut Itä- ja Pohjois-Suomessa 0,34 %.

Pohjoisen harvaanasutun alueen erityisiä alueellisia kehityseroja lieventämään tarkoitettua erityisrahoitusta suunnataan erityisesti elinkeino- ja yritystoimintaa edistävään saavutettavuuteen sekä koulutuksellista tasa-arvoa, hyvinvointia ja osallisuutta lisäävien palvelujen saavutettavuuden kehittämiseen esimerkiksi digitalisaation avulla. NSPA-tuki kohdennetaan IP-alueen erityshaasteiden ratkaisemiseen. Näitä haasteita ovat mm. pysyvät kilpailukykyhaitat, jotka johtuvat harvasta asutuksesta ja pitkistä etäisyyksistä. NSPA-erityistoimista muodostetaan ITI-kehys (*Tässä ohjelmatekstiversiossa on alustavaa tekstiä erityistoimista erityistavoitteiden kuvauksissa; täydennetään myöhemmin*)

Samaan aikaan toisaalla tapahtuva keskittymiskehitys ja kaupungistuminen sekä elinvoiman menettäminen ja syrjäalueiden tyhjeneminen toisaalla luovat taustaa ohjelman alueelliselle toimeenpanolle. Kaupunkiseuduille pääosin keskittyvän kasvavan yritys- ja innovaatiotoiminnan resursoinnissa tulee huomioida myös yhteistyö ympäröivän seudun toimijoiden kanssa. Työssäkäyntialueiden laajentuminen ja työn tekemisen uudistuvat tavat voivat lisätä työllisyysastetta alueilla, joissa työmarkkinoiden toimimattomuus on haaste. Väestörakenteen muutos näkyy eri tavoin eri alueilla. Kaupungit kohtaavat haasteita heterogeenisen väestön palvelujen kehittämisessä. Samaan aikaan syrjimmällä pyritään löytämään uuden tyyppisiä palvelujen järjestämisen tapoja.

Täydentävyys muihin rahoitusvälineisiin ja toimiin (täydennetään myöhemmin)

1A. Toimintapoliittiset tavoitteet, erityistavoitteet ja perustelut

PO 1 ET 1.1. Innovaatiot ja TKI-verkostot erityisesti ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi

[/2 000]

Vaikka aineettomaan omaisuuteen, kuten TKI-toimintaan kohdistuvat investoinnit ovat viimeisen vuosikymmenen aikana vähentyneet, on Suomi edelleen innovaatiojohtaja Euroopassa. Tulevaisuudessa tarvitaan uusia tutkimuksen toimintamalleja elinkeinoelämän ja tutkimuksen yhteistyöhön sekä osaamisen siirtoon elinkeinoelämän monipuolistamiseksi. Maakuntien älykkään erikoistumisen strategioilla on merkittävä rooli teollisuuden muutosprosessissa. Muutoksiin vastaaminen edellyttää alueiden ominaispiirteet huomioivaa kehittämistä, joka tukee alueen teollisuuden kasvua ja työllisyyttä. Älykkäässä erikoistumisessa aiempia osaamisaloja yhdistetään luovasti uusien tuote- ja palveluyhdistelmien kehittämiseksi ja toimialojen välistä yhteistyötä edistetään.

On myös kehitettävä korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten kansainvälistymistä sekä valmiuksia arvioida tutkimushankkeiden kaupallista kannattavuutta ja markkinarelevanssia sekä osallistua vuorovaikutteisiin ja avoimiin innovointiprosesseihin. TKI-toiminnassa keskeistä on tietopohjainen

rajat ylittävä yhteistyö eri toimijoiden, kuten korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten, yritysten, kuntien, liikelaitosten, järjestöjen sekä valtion ja kansainvälisten kumppaneiden välillä. Osaamistarpeisiin vastaavan koulutustarjonnan ja joustavien toimintatapojen kehittyminen edellyttää korkeakoulujen ja koulutuksen järjestäjien digitaalisten palveluiden kokonaisuuden ja työmarkkinatiedon hyödyntämisen yhteistä kehittämistä.

Yksityisen ja julkisen sektorin – erityisesti kaupunkien ja kuntien – yhteisellä innovaatiotoiminnalla edistetään globaalien ympäristöhaasteiden ratkaisemista ja luodaan kasvua. Monenkeskisten kansainvälisten ja kansallisten ilmasto- ja ympäristösopimusten ja -sitoumusten painoarvon kasvaessa entistä tärkeämmäksi tulee kyky tunnistaa sääntelyn positiivinen vaikutus kestäväen kasvun, uusien markkinoiden ja tuotekehityksen suuntaajana.

PO 1 ET 1.3. Pk-yritysten ilmastokestävä kasvu ja kilpailukyky [2 000]

Yritysten tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot supistuivat 2010-luvulla Suomessa jyrkemmin kuin missään muussa EU-maassa. Innovaatioilla on kuitenkin huomattava vaikutus yritysten toimintaan, uusiutumiskykyyn ja menestykseen. Korkeakouluyhteistyöhön osallistuvat yritykset ovat muita aktiivisempia kehittämään tuotantoprosessejaan ja tuoteinnovaatioita sekä edistämään organisaationsa toimintaa. Korkeaan arvonlisäykseen tähtäävää innovaatiotoimintaa ja siinä esim. luovan osaamisen hyödyntämistä tulee lisätä.

Uuden teknologian ratkaisut, digitalisaatio, automaatio ja esim. robotiikka luovat mahdollisuuksia kehittää yritysten tuotantoprosesseja ja palveluja avaten samalla myös uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Kyky integroida digitaalisuutta liiketoimintaansa ei kuitenkaan ole ollut suomalaisten yritysten vahvuus. Myös puutteet kansainvälisyydessä sekä sukupuolten välinen ammatillinen segregatio kaventavat mahdollisuuksia uusien innovaatioiden syntymiselle.

Suomessa on merkittävää korkean teknologian Cleantechosaamista monilla aloilla – olemme johtavia maita niin alan patenttien määrällä kuin ekoinnovaatioindeksillä mitattuna. Edelläkävijämarkkinoiden avulla voidaan luoda kehittämisalustoja globaalia kysyntää ajatellen. Myös monet päästörajojen tiukennukset luovat suoraan kasvun mahdollisuuksia suomalaisille korkean osaamisen ja teknologian yrityksille.

Talouden monipuolisuuden puute on kuitenkin edelleen haaste eikä uusissa ja pienissä yrityksissä tapahtuva kehitys ole vielä kompensoinut tätä puutetta. Innovatiiviset kansainvälisesti verkottuneet liiketoimintaekosysteemit toimivat talouskasvun moottoreina luomalla uusia kasvualoja ja uudistamalla elinkeinorakennetta. Tuottavuus pitää palauttaa kasvu-uralle kansainvälisen kilpailukykyyn lisäämiseksi. Älykkään erikoistumisen mukaisesti on hyödynnettävä uusia kasvun lähteitä mutta myös elvytettävä alueiden perinteisiä toimialoja esim. jalostusastetta kasvattamalla.

PO 4 ET 4.1. Polkuja töihin [1 991 / 2 000]

Työkäisen väestön osuuden ennustetaan supistuvan vuoteen 2050 asti. Väestönlisäys tapahtuu yksinomaan maahanmuuton kautta. Työllisyysaste kehittyi positiivisesti 2010-luvun loppupuolella ja yli puolet uusista työntekijöistä työllistyi työmarkkinoiden ulkopuolelta. Huolimatta työllisyyden kasvusta Suomen tärkeimmillä talouden aloilla on rakenteellinen työttömyys säilynyt suhteellisen suurena. Vaikka nuorisotyöttömyydenkin on hieman vähentynyt, on se edelleen EU:n keskiarvon yläpuolella.

Työttömyyden vähentyessä ja työvoiman kysynnän lisääntyessä syntyy merkkejä työvoimapulasta. Osaavan työvoiman saatavuus on merkittävä yritysten kasvun este. Työn murros edellyttää tarvetta osaamisen päivittämiseen ja jatkuvaan oppimiseen. Niin digitaalisuuden lisääntyminen kuin ilmastomuutoksen haasteisiin vastaaminen ja ekologiset haasteet vaikuttavat osaamisvaatimuksiin yhä enemmän. Työn tekeminen lisääntyy väliaikaisissa verkostoissa, globaaleilla alustoilla ja ilman perinteistä työntekijä-työnantajasuhdetta – tämäkin edellyttää uudenlaista osaamista.

Työvoiman ammatillinen ja alueellinen liikkuvuus on Suomessa suhteellisen vähäistä. Suomen työmarkkinoiden erityinen haaste on sukupuolten välinen ammatillinen segregatio, jonka johdosta osaamispotentiaali ei tule täysimääräisesti käyttöön. Työelämän ulkopuolella olevista osatyökykyisistä arviolta 65 000 haluaisi työskennellä ja arvioi myös olevansa kykeneviä tähän.

Suomen, sen eri alueiden ja yritysten elinvoimaisuuden sekä ihmisten hyvinvoinnin varmistamiseksi on koko työvoimapotentiaali saatava käyttöön.

Työttömille, työvoiman ulkopuolella oleville ja työmarkkinoille heikosti integroituneille ryhmille kuten ulkomailla syntyneille ja etnisille sekä muille vähemmistöille tarvitaan monialaisia palveluita heidän aktivoimisekseen ja ohjaamiseksi avoimille työmarkkinoille, koulutukseen tai yrittäjäksi. Tarvitaan myös toimia, joilla vähennetään syrjintää ja edistetään sukupuolten tasavertaista osallistumista työmarkkinoille.

PO 4 ET 4.2. Osaamista töihin [1 996 /2 000]

Vaikka Suomessa on toimiva koulutusjärjestelmä, ovat koulutustulokset heikentyneet, osaamistaso on kääntynyt laskuun, erot eri ryhmien välillä ovat kasvaneet, koulunkäynnin keskeyttäneiden osuus on kasvanut ja merkittäväällä osalla on puutteita perustaidoissa. OECD:n PISA-tutkimuksen mukaan nuorten osaamistaso on heikentynyt lukutaidossa, matematiikassa ja luonnontieteissä, ja alueiden välillä on havaittavissa aiempaa suurempia eroja. Erityisenä huolenaiheena on maahanmuuttajien osaaminen. PIAAC-tutkimuksen mukaan kaikkien 16-65-vuotiaiden tietoyhteiskuntataidot eivät ole sillä tasolla, jolla pärjäisi nyky-yhteiskunnassa.

Ennakointitulosten mukaan uusista työpaikoista 80 % edellyttää korkea-astetasoista osaamista. Toimiala- ja ammattirakenteiden sisäiset muutokset vaikuttavat osaamistarpeiden ennakointiin. Huomiota tulee kiinnittää myös sukupuolen mukaisen segregatian lieventämiseen koulutuksessa.

Työnantajat tarvitsevat tukea mm. rekrytointikäytäntöjen kehittämiseen, inhimillisen pääoman hyödyntämiseen ja työelämän muutoksiin sopeutumiseen. Jatkuva oppiminen helpottaa osaavan työvoiman saatavuutta, kasvattaa työvoiman tuottavuutta ja parantaa työorganisaatioiden johtamista.

Muuttuvan työelämän vaatimukset lisäävät jokaisen oman osaamisen päivittämisen ja olemassa olevan osaamisen todentamisen merkitystä. Joustavien jatko- ja uudelleen koulutusmahdollisuuksien edistäminen, ammatinvaihdon helpottaminen sekä koulusta työelämään siirtymisen tehostaminen parantavat työssä pysymisen ja uralla etenemisen mahdollisuuksia. Myös matalimman tulo- ja koulutustason aikuiskoulutuksen kehittämiseen ja koulutuksellisesti aliedustettujen ryhmien osaamisen kasvattamiseen on tärkeää kiinnittää huomiota työmarkkinoiden polarisaatiokehityksen vähentämiseksi.

Koulutusjärjestelmää ja eri koulutussektoreita tulee kehittää saumattomaksi kokonaisuudeksi. Osaamisen kehittämistä tukevien palvelujen, mm. henkilökohtaisen ohjauksen, tulee olla linkitettävissä monimuotoisiin työn muotoihin.

PO 4 ET 4.3.Yhdenvertainen osallisuus [1 809 /2 000]

Suomessa väestön keskuudessa tapahtuu polarisaatiota ja huono-osaisuus ja köyhyys kasautuu ja periytyy. Myös alueelliset erot kasvavat. Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen riski on edelleen pieni, vaikka alueiden ja väestöryhmien välillä on jossain määrin eroja. Matalamman koulutustason omaavien vanhempien lapsilla sosiaalisen syrjäytymisen tai köyhyyden riski on suuri. Maahanmuuttajataustaisten lasten köyhyysriski on merkittävästi suurempi (20 prosenttiyksikköä) kuin suomalaistaustaisilla lapsilla. Köyhyydellä on kytkentä nuorten erilaisiin ongelmiin ja syrjäytymiseen sekä 16-24- vuotiaiden työkyvyttömyyseläkkeisiin.

Suomessa on noin 70 000 koulutuksen ja työn ulkopuolella olevaa (NEET) nuorta. Työ- tai koulutuspaikan puuttuminen NEET-nuorella lisää huono-osaisuuden, syrjäytymisen ja yksinäisyyden kokemusten riskiä. Monella nuorella on kasaantuvia haasteita osaamisessa ja elämänhallinnassa. Toisen asteen koulutuksen keskeyttäminen, työmarkkinoiden ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten suuri määrä ja ongelmien kasaantuminen nuorille miehille ovat keskeisiä haasteita. Mielenterveysongelmat ovat olleet työkyvyttömyyseläkkeiden myöntämisen yleisin syy vuodesta 2000 saakka. Mielenterveydenhäiriöt aiheuttavat työkyvyttömyyttä etenkin 18-34-vuotiaille.

Tärkeää on tunnistaa ne keskeiset henkilöryhmät, jotka tarvitsevat tukea työllistymiseensä, jolloin heidän työllistymistään voidaan myös tukea. Työllisyysasteen nostamisen kannalta on tärkeää, että työelämän ulkopuolella olevia saadaan työelämään ja parannetaan heikossa työmarkkina-asetuksessa olevien edellytyksiä työllistymiseen. Työttömyys heikentää työ- ja toimintakykyä ja niin ikään vajaus työ- ja toimintakyvyssä heikentää työllistymismahdollisuuksia. Masennus on yleisin yksittäinen syy siirtymiseen työkyvyttömyyseläkkeelle.

Erityinen toimintalinja X ET 4.4. Puututaan aineelliseen puutteeseen jakamalla elintarvikkeita ja/tai perushyödykkeitä vähävaraisimmille, mukaan lukien liitännäistoimenpiteet [853 / 2 000]

Suomessa köyhyysriskiaste on EU:n keskiarvoon verrattuna alhainen. Tuloerot ovat EU:n alhaisimpia, ja köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen riski koskee vain harvoja. Kaiken kaikkiaan eriarvoisuus on edelleen vähäistä, mutta vähän koulutettujen vanhempien lapsilla köyhyysriski on huolestuttava. Ruoka-apu ja muu materiaallinen tuki ei ole virallisesti osa suomalaista sosiaaliturvaa, vaan sen jakaminen on sosiaaliturvaa täydentävää toimintaa, joka perustuu lahjoituksina saatujen ja ostettujen elintarvikkeiden tai tavaroiden jakamiseen. Viimeaikaisesta talouskasvusta huolimatta ruoka-avulle on edelleen kysyntää.

Koska hävikkiruokaan perustuvaa apua on saatavilla, EU-ruoka-apua ja siihen liittyvää liitännäistoimintaa on tarpeen kohdentaa avusta eniten hyötyville kohderyhmille, jotta avun vaikuttavuus olisi mahdollisimman suuri ja pitkäkestoinen.

2. Toimintalinjat ja erityistavoitteiden kuvaus

2.1. EAKR-Toimintalinjan nimi: Innovatiivinen ja hiilineutraali Suomi

2.1.1. Erityistavoite 1.1: Innovaatiot ja TKI-verkostot erityisesti ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi

Tukitoimet

Tukitoimien tyypit [8 000]

Innovaatiotoiminnan tukemisessa keskeisessä roolissa ovat kansallinen TKI-tietokartta sekä maakuntien älykkään erikoistumisen strategiat, joissa määritellään maakunnan kärkitoimialat ja -teknologiat, joihin kehittämisspanostukset suunnataan. Kärkien ohella keskeistä ovat innovaatioympäristöt, innovaatiotoimintaa tukevat mallit, palvelut ja rakenteet. Kärkialoihin sekä toimintaympäristön kehittämiseen panostamalla luodaan uusia innovaatioita ja uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Kasvualoiksi on Suomen kasvuportfoliossa tunnistettu mm. uudet teknologiat ja digimurros, liikkumisen ja logistiikan sujuvat ja vähähiiliset ratkaisut, resurssitehokkuus (kuten bio- ja kiertotalous) sekä mm. terveyteen ja hyvinvointiin sekä elämystalouteen ja palveluverkostoihin liittyvät mahdollisuudet.

Tiedemaailman, yritysten, julkisen sektorin ja loppukäyttäjien (kuluttajat, kansalaiset) välistä yhteistyötä tulee edelleen lisätä huomioiden palvelujen ja tuotteiden koko arvoketju. Myös muita innovaatiotoiminnan kyvykkyyksiä tulee vahvistaa (mm. muotoilu- ja brändiosaaminen sekä IPR-osaaminen). Jotta digitaalisten edelläkävijöiden joukko laajenee ja edelläkävijämarkkinoita voi syntyä, tarvitaan julkisia investointeja pilotointi- ja kokeilutoimiin.

Rakennerahasto-ohjelman toimenpitein vastataan tarpeeseen lisätä elinkeinoelämän, tutkimusmaailman ja muiden innovaatiotoimijoiden (ml. kaupungit ja kunnat sekä kolmas sektori) yhteistyötä huomioiden palveluiden ja tuotteiden koko arvoketju. Korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten tekemän työn tulokset tulee saada nopeammin ja laajemmin kaupallisesti hyödynnettyä pk-yritysten liiketoiminnassa. Tutkimuksella voidaan myös tukea uuden teknologian käyttöönottoa yrityksissä. Elinkeinoelämän tarpeista lähtevää TKI-toimintaa sekä korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten profiloitumista tukevaa toimintaa ja –yhteistyötä tuetaan ohjelmassa maakuntien älykkään erikoistumisen strategioiden mukaisesti.

Vaikuttavuutta tulee parantaa kehittämällä alueellisten ja kansallisten toimien yhteensovittamista, mm. Business Finlandin toimenpiteiden kanssa. Tuloksellisella toiminnalla luodaan alueille edellytyksiä kytkeytyä osaksi kansainvälisiä arvoketjuja. Tässä keskeisenä kanavana ovat EU-tasoiset älykkään erikoistumisen verkostot, erityisesti Itämeren alueella.

Erityisesti korostetaan liiketoiminnan vähähiilisyttä, kiertotaloutta ja digitaalisuutta edistävää TKI-toimintaa ja sen tulosten käyttöönottoa ja skaalautumista. Ohjelmalla tuetaan myös älykkäiden, vähähiilisyttä edistävien ratkaisujen kehittämistä liikenteen ja liikkumisen tarpeisiin.

Ilmastotavoitteiden saavuttaminen edellyttää merkittävää yhteiskunnallista muutosta taloudessa, kulutuksessa ja tuotannossa. Näitä koskevat yhteiskunnalliset ilmastoratkaisut tehdään päästövähennyksillä, uusiin kestäviin energiamuotoihin siirtymällä, kiertotaloudella ja hiilinielujen turvaamisella. Alueet voivat toimia innovatiivisten hiilineutraalien elinkeinojen ja kiertotalouden kasvualustoina, jolloin ilmastoratkaisuilla pienennetään tuotannon ja kulutuksen hiilijalanjälkeä. Ilmastonmuutoksen hillintään ja sopeutumiseen liittyvät tekniset innovaatiot voivat olla Suomelle globaali kilpailukykytekijä. Toimiva kiertotalous vähentää uusien raaka-aineiden käyttöä, materiaalihävikkiä, päästöjä ja kuljetustarpeita, parantaa yritysten kilpailukykyä ja vastaa kuluttajien toiveisiin.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö

- vahvistetaan innovointitoimintaa esim. edistämällä tuotteiden, materiaalien, palvelujen ja tuotantomenetelmien kehittämistä, pilotointia ja kaupallistamista sekä uusien teknologioiden käyttöönottoa
- tuetaan innovatiivisten ratkaisujen, toimintamallien sekä demonstraatio-, tutkimus-, pilotointi- ja oppimisympäristöjen kehittämistä
- kehitetään elinkeinoelämää tukevia TKI-alustoja ja tutkimusinfrastruktuureja sekä niiden yhteiskäyttöä
- tuetaan elinkeinoelämälähtöisen TKI-potentiaalin sekä osaamis- ja innovaatioekosysteemien syntymistä, kehittämistä ja kytkeytymistä kansallisiin ja kansainvälisiin arvoverkostoihin
- kehitetään elinkeinoelämän ja tutkimuksen yhteistyötä ja elinkeinoelämälähtöisen soveltavan tutkimuksen hyödyntämistä yritystoiminnassa
- edistetään digitalisaation hyödyntämistä yksityisen ja julkisen sektorin haasteissa ja kehittämisessä sekä palveluiden saavutettavuudessa (mm. terveys- ja hyvinvointiala, koulutus, liikenne, älykaupungit, älykäs maaseutu, alustatalous)

- kehitetään TKI-toimintaa kiertotaloudessa sekä vihreässä ja sinisessä biotaloudessa
- nostetaan luonnonvarojen ja teollisuuden sivutuotteiden jalostusastetta
- kehitetään pitkään hiiltä sitovia tuotteita ja hiilinieluihin liittyvää TKI-työtä
- tuetaan uusiutuviin energialähteisiin ja älykkäisiin energiajärjestelmiin liittyvää TKI-toimintaa
- kehitetään energia- ja materiaalitehokkuutta
- tuetaan elinkeinotoiminnan ympäristöriskien ja –haittojen ehkäisyä ja hallintaa
- luodaan edellytyksiä korkeakoulujen, tutkimuslaitosten sekä toisen asteen oppilaitosten ja yritysten yhteistyölle, osaamisen ja teknologian siirrolle sekä luovien alojen osaamisen paremmalle hyödyntämiselle
- tuetaan korkeakoulujen ja koulutuksen järjestäjien digitaalisten palveluiden kokonaisuuden ja työmarkkinatiedon hyödyntämisen yhteistä kehittämistä
- tuetaan digitaalisten innovaatiokeskusten (digital innovaation hub) käynnistämistä, kehittämistä ja yhteistyötä
- tuetaan ympäristöhaittoja ja –riskejä vähentäviä innovaatioita
- tuetaan vähäpäästöisten ja älykkäiden ratkaisujen ja palvelukokonaisuuksien kehittämistä, pilotointia ja skaalautumista
- edistetään innovatiivisten ja kestävien julkisten hankintojen parempaa hyödyntämistä
- edistetään luovan talouden toimijoiden TKI-valmiuksia sekä luovien alojen kasvua ja kilpailukykyä

Itä- ja Pohjois-Suomen harvan asutuksen erityistoimet:

- Itä- ja Pohjois-Suomen yhteisen älykkään erikoistumiseen kehittäminen (täydennetään)

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena innovaatioketju toimii aiempaa paremmin: tiedon ja osaamisen jakaminen on parantunut, yritysten innovaatioyhteistyö oppi- ja tutkimuslaitosten kanssa on lisääntynyt ja on enemmän oppi- ja tutkimuslaitosten yhteistyötarjontaa, joka perustuu yhteiskunnan ja erityisesti yritysten ja elinkeinoelämän tarpeisiin sekä alueiden älykkään erikoistumisen strategioihin. Pk-yritysten panostukset innovaatio- ja kehittämistoimintaan ovat kasvaneet. Alueelliset innovaatioklusterit ja TKI-ekosysteemit ovat vahvistuneet. Lopputuloksena on myös lisääntynyt tutkijoiden ja yritysten ja niiden verkostojen sekä koko innovaatioketjun kansainvälistyminen sekä ilmastonmuutoksen hillintää ja ympäristöhaittojen ja –riskien vähentämistä edistäviä innovaatioita. EU-tason TKI-yhteistyö on kehittynyt erityisesti Itämeren alueella.

(Luettelo suunnitelluista strategisesti tärkeistä toimista) [2000]

(Luettelo suunnitelluista strategisesti tärkeistä toimista tms. täydennetään tarvittaessa)

Tärkeimmät kohderyhmät [1 000]

Tärkeimpiä kohderyhmiä ovat tutkimus- ja koulutusorganisaatiot, yritykset, kehittämissyhtiöt ja kunnat, verkostot ja innovaatioekosysteemit sekä järjestöt.

Tietyt kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu käyttö [2 000]

- 1) Kestävän kaupunkikehittämisen ITI-ohjelma:

Suomen rakennerahasto-ohjelmakauden 2021-2027 kestävä kaupunkikehittämisen toimintamallina toimii innovaatioekosysteemien laaja-alaiseen kehittämiseen kohdistuvat sopimukset, jotka solmitaan pääkaupunkiseudun sekä sen ulkopuolella olevien yliopistokaupunkien kanssa. Sopimusten sisältö eli sopimusten temaattiset kärjet ovat kaupunkilähtöisiä. Samalla malli tukee yli alue- ja toimialarajojen rakentuvien ekosysteemien yhteiskehittämistä verkostoina. Kestävän kaupunkikehittämisen mallilla tuetaan kansainvälisesti nykyistä vetovoimaisempien innovaatiokeskittymien kehittämistä Suomeen. Malli perustuu kaupunkien ja valtion kumppanuuteen sekä yhteiseen näkemykseen ekosysteemien kehittämiseksi ja suurimmissa kaupungeissa eri toimijoiden yhteiseen strategiaan ja tiiviiseen yhteistyöhön yritysten, korkeakoulujen, tutkimuslaitosten, kaupunkien ja muiden julkisten toimijoiden välillä. Kaupungit toimivat erityisesti innovaatioiden kehitysalustoina ja kokeiluympäristöinä uusien liiketoimintamahdollisuuksien aikaansaamiseksi. Toiminnalla tuetaan kaupunkien vähähiilisiä ja resurssiviisaita ratkaisuja sekä digitalisaatioon, datatalouteen ja teknologisiin murroksiin liittyvien liiketoimintamahdollisuuksien hyödyntämistä sekä tätä kautta syntyvää kokonaisvaltaisesti kestävästä kaupunkikehitystä.

2) Pohjoisen harvaan asuttujen alueiden ITI-ohjelma

Alueiden väliset ja valtioiden väliset toimet [2 000]

Hanketoiminnassa toteutetaan alueiden välisiä yhteistoimia, osallistutaan kansainväliseen yhteistyöhön ja Itämeren alueen strategiaa tukevaan toimintaan (sanamuoto täsmentyy alueen jäsenvaltioiden yhteisessä prosessissa 1-2/2020) sekä Arktisen strategian mukaiseen toimintaan, Venäjä-yhteistyöhön ja pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Rahoitusvälineiden suunniteltu käyttö [1 000] (täydennetään)

Indikaattorit (täydennetään) (perustuen neuvoston kompromissiesitykseen)

Tuotosindikaattorit

Yhteiset indikaattorit

RCO 06 – Tuetuissa tutkimuslaitoksissa työskentelevät tutkijat

RCO 07 – Yhteisiin tutkimushankkeisiin osallistuvat tutkimuslaitokset

RCO 08 – Tutkimuslaitteiden ja innovointityökalujen nimellisarvo

RCO 10 – Yritykset yhteistyössä tutkimuslaitosten kanssa

RCO 13 – Digipalvelujen ja -tuotteiden arvo

RCO 14 – Digipalvelujen-, tuotteiden ja -sovellusten kehittämiseen tukea saaneet julkiset laitokset

RCO 10a – Tuetut yritykset, jotka ovat muuntaneet tuotteita ja palvelujaan kiertotalouden mukaisiksi

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

Toimintalinja	Erityistavoite	Rahasto	Aluealuokka	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Välitavoite (2024)	Tavoite (2029)

Tulosindikaattorit

Yhteiset indikaattorit

RCR 01 – Tuettuihin yksiköihin luodut työpaikat*

RCR 102 "Research jobs created in supported entities"

RCR 11 – Uusien ja parannettujen julkisten digipalvelujen, -tuotteiden ja - prosessien käyttäjät*

RCR 14 – Julkisten digipalvelujen käyttäjät*

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

Toimintalinja	Erityistavoite	Rahasto	Aluealuokka	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Perustaso tai viitearvo	Viitevuosi	Tavoite (2029)	Tietolähde [200]	Huomautukset [200]

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU) tukitoimityypin mukaan

Taulukko x: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä

Käytettävät koodit:

003 Investoinnit julkisten tutkimuskeskusten ja korkeakoulujen käyttömaisuuteen, joka on suorassa yhteydessä tutkimukseen ja innovointiin

006 Investoinnit julkisten tutkimuskeskusten ja korkeakoulujen aineettomaan omaisuuteen, joka on suorassa yhteydessä tutkimukseen ja innovointiin

007 Tutkimus ja innovointi mikroyrityksissä, myös verkottuminen (teollinen tutkimus, kokeellinen kehittäminen, toteutettavuustutkimukset)

008 Tutkimus ja innovointi pienissä ja keskisuurissa yrityksissä, myös verkottuminen

009 Tutkimus ja innovointi julkisissa tutkimuskeskuksissa, korkeakouluissa ja osaamiskeskuksissa, myös verkottuminen (teollinen tutkimus, kokeellinen kehittäminen, toteutettavuustutkimukset)

019 Pääasiassa pk-yrityksiä hyödyttävät innovointiklusterituki ja yritysverkostot

020 Innovointiprosessit pk-yrityksissä (prosessien, organisaation, markkinoinnin, yhteiskehittämisen, käyttäjien ja kysynnän ohjaama innovointi)

021 Teknologian siirto ja yhteistyö yritysten, tutkimuskeskusten ja korkea-asteen koulutuksen välillä

022 Tutkimus- ja innovointiprosessit, yritysten välinen teknologian siirto ja yhteistyö, jossa keskitytään vähähiiliseen talouteen sekä kykyyn selviytyä ilmastonmuutoksesta ja sopeutua siihen

023 Tutkimus- ja innovointiprosessit, yritysten välinen teknologian siirto ja yhteistyö, jossa keskitytään kiertotalouteen

028 Uusiutuvat energialähteet: tuulivoima

029 Uusiutuvat energialähteet: aurinkovoima

- 030 Uusiutuvat energialähteet: biomassa
- 031 Uusiutuvat energialähteet: merienergia
- 032 Muut uusiutuvat energialähteet (myös geoterminen energia)
- 033 Keski- ja pienjännitteiset älykkäät energiajakelujärjestelmät (myös älykkäät verkot ja tieto- ja viestintätekniset järjestelmät) ja niihin liittyvä varastointi
- 045 Kierrätettyjen materiaalien käytön edistäminen raaka-aineena
- 063 Liikenteen digitalisointi: maantiet
- 084 Liikenteen digitalisointi: muut liikennemuodot

Taulukko x: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto (täydennetään)

Taulukko x: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste (täydennetään)

2.1.2. Erityistavoite 1.3: Pk-yritysten ilmastokestävä kasvu ja kilpailukyky

Tukitoimet

Tukitoimien tyypit [3273/8 000]

Rakennerahasto-ohjelman toimenpitein tuetaan uusien yritysten perustamista ja kehittymistä sekä tätä tavoitetta tukevaa toimintaympäristön kehittämistä. Ohjelman toimenpitein parannetaan myös pk-yritysten edellytyksiä kasvaa koti- ja ulkomaanmarkkinoilla tukemalla niiden tuottavuutta lisääviä investointeja, TKI-toimintaa ja kasvu- ja kansainvälistymisvalmiuksia sekä parantamalla niiden liiketoimintaympäristöä kasvuja paremmin tukevaksi. Ohjelma tarjoaa myös välineitä pk-yritysten yhteistyön ja verkostoitumisen edistämiseksi, osaamisen parantamiseksi sekä yritysten ja niiden henkilöstön muutoskyvykkyyden ja tuottavuuden lisäämiseksi erityisesti älykkään erikoistumisen kärkialoilla.

Pk-yritysten innovointitoimintaa vahvistetaan mm. edistämällä tuotteiden, materiaalien, palvelujen ja tuotantomenetelmien kehittämistä, prototyyppejä, pilotointia, demonstrointia, skaalaamista ja kaupallistamista sekä uusien teknologioiden ja digitaalisten työkalujen käyttöönottoa. Ohjelman toimenpitein on mahdollista tukea myös liiketoimintamallien uudistamista (esim. jakamis- ja alustatalous, datapohjaiset palvelut) sekä parantaa organisaatioiden kybervalmiuksia.

Pk-yritysten kasvuja kansainvälistymistä tuetaan lisäämällä kasvuhakuisten yritysten kykyjä ja valmiutta laajentua kansainvälisille markkinoille, tukemalla investointeja ja kehittämishankkeita, parantamalla liiketoimintaympäristöä sekä kehittämällä yritysklustereita, verkostoja ja muita yhteistyön muotoja (Innovaatiotoiminnan maaraportti 2017). Kansainvälisiä reryointeja voidaan tukea älykkään erikoistumisen toimialoilla. Yritysten innovointikykyä monipuolistetaan myös lieventämällä sukupuolten ammatillista segregaatiota.

Ohjelma tukee niin ikään pk-yritysten energia- ja materiaalitehokkuutta sekä kansainvälistymis- potentiaalia omaavien kiertotalous- ja uusiutuvan energian tuottamiseen liittyvien liiketoimintakonseptien kehittämistä ja kaupallistamista. Ohjelman toimenpitein edistetään myös kiertotalouden ja resurssiviisauden laajamittaista toteutumista tukemalla mm. elinkeinoelämälähtöisiä investointeja tuotannon sivuvirtojen ja teollisuus- ja yhdyskuntajätteiden jatkokäsittelyyn ja hyödyntämiseen. Ohjelmalla tuetaan erilaisten hiilineutraaliuteen tähtäävien demonstraatiolaitosten kokeiluja, skaalautumista ja käyttööottoa. Alueelliset kokeilut luovat hyviä käytäntöjä, ratkaisuja ja innovaatioita, jotka kaupallistetaan kestäväen kehityksen mukaisiksi vientituotteiksi.

Erityistavoitteen sisältö:

- tuetaan uusien yritysten perustamista ja yritysten jatkuvuutta omistajavaihdoksia edistämällä sekä kehitetään uusia tapoja tukea uutta liiketoimintaa (ml. yrityskiihdyttämö- ja hautomomallit)
- parannetaan pk-yritysten kasvu-, kansainvälistymis- ja innovointivalmiuksia sekä niitä tukevia ekosysteemejä, yritysten välistä yhteistyötä sekä yritysneuvontaan kytkeytyviä toimintamalleja
- kehitetään yritysklustereita, osaamiskeskittymiä, verkostoja ja muita yhteistyömuotoja, joihin osallistuu myös suuria yrityksiä
- parannetaan pk-yritysten ja niiden henkilöstön osaamista erityisesti älykkääseen erikoistumiseen liittyvillä aloilla
- tuetaan uusien innovaatioiden kehittämistä ja kaupallistamista sekä uuden liiketoiminnan ja innovatiivisten liiketoimintakonseptien syntymistä
- parannetaan pk-yritysten energia- ja materiaalitehokkuutta
- kehitetään kestävien uusien toimintatapojen, teknologioiden ja ratkaisujen soveltamista yritystoiminnassa sekä edistetään niihin liittyvää yritystoimintaa
- lisätään tieto- ja viestintätekniikan käyttööntoa ja hyödyntämistä sekä kybervalmiuksia pienissä ja keskisuurissa yrityksissä
- vahvistetaan pk-yritysten valmiuksia luovan osaamisen hyödyntämiseen (esim. uudet digitaaliset tuotteet, palvelut ja liiketoimintamallit, muotoiluosaaminen)
- edistetään yritysten välistä teknologian siirtoa ja verkostoitumista
- tuetaan uuden osaamisen hankkimista ja rekrytointia yritysten ja elinkeinoelämän tarpeisiin (myös kansainväliset rekrytoinnit sekä sukupuolten ammatillista segregatiota vähentävät hankkeet)
- tuetaan uusien teknologioiden ja digitaalisten työkalujen ja tuotteiden, palvelujen ja liiketoimintamallien kehittämistä, soveltamista ja käyttööntoa yritysten, palvelujen ja ratkaisujen kehittämisessä
- vahvistetaan hiilineutraaliin talouteen liittyvää liiketoiminta- ja markkinaosaamista ja kehitetään uusia palvelukonsepteja (esim. alusta- ja jakamistalous, kiertotalous, vihreä ja sininen biotalous, ruokajärjestelmä, liikenne ja viisas liikkuminen, energia)

Itä- ja Pohjois-Suomen harvan asutuksen erityistoimet:

- laajakaistainvestoinnit yritys- ja innovaatiotoiminnan kannalta keskeisten ja puutteellisten laajakaistayhteyksien osalta
- pk-yritysten kasvuun ja investointeihin vaikuttavat liikenne- ja logistiikkainvestoinnit

Toiminnan lopputuloksena innovaatio-, liiketoiminta- ja kansainvälistymisosaaminen on lisääntynyt. Suomessa on enemmän kilpailukykyisiä yrityksiä, jotka hakevat kasvua, kansainvälistyvät, uudistavat liiketoimintamallejaan, lisäävät tuottavuuttaan, kehittävät innovaatioita markkinoille ja toimivat verkottuneissa arvoketjuissa. Ohjelman tavoitteena on, että uudet innovaatiot liittyisivät erityisesti kiertotalouteen sekä hiilineutraaliin talouteen ja ilmastonmuutoksen hillitsemiseen.

Lopputuloksena on myös enemmän yrityksiä, jotka hyödyntävät digitaalisuutta liiketoiminnassaan, lisäävät liikevaihtoaan sähköisten palvelujen ja tuotteiden avulla ja kehittävät liiketoimintaansa uudistuvan teknologian avulla sekä yrityksiä, jotka ottavat käyttöön kiertotaloutta tukevia toimia omassa toiminnassaan ja kehittävät liiketoimintaansa kiertotalouden ja kestävän bionalouden alla.

(Luettelo suunnitelluista strategisesti tärkeistä toimista) [2000]

(Luettelo suunnitelluista strategisesti tärkeistä toimista tms. täydennetään tarvittaessa)

Tärkeimmät kohderyhmät

Tärkeimpiä kohderyhmiä ovat pk- ja mikroyritykset. Myös kunnat, kehittämissyhtiöt ja tutkimus- ja koulutusorganisaatiot voivat olla kohderyhminä.

Tietyt kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu käyttö [2 000]

1) Kestävän kaupunkikehittämisen ITI-ohjelma:

Suomen rakennerahasto-ohjelmakauden 2021-2027 kestävän kaupunkikehittämisen toimintamallina toimii innovaatioekosysteemien laaja-alaiseen kehittämiseen kohdistuvat sopimukset, jotka solmitaan pääkaupunkiseudun sekä sen ulkopuolella olevien yliopistokaupunkien kanssa. Sopimusten sisältö eli sopimusten temaattiset kärjet ovat kaupunkilähtöisiä. Samalla malli tukee yli alue- ja toimialarajojen rakentuvien ekosysteemien yhteiskehittämistä verkostoina. Kestävän kaupunkikehittämisen mallilla tuetaan kansainvälisesti nykyistä vetovoimaisempien innovaatiokeskittymien kehittämistä Suomeen. Malli perustuu kaupunkien ja valtion kumppanuuteen sekä yhteiseen näkemykseen ekosysteemien kehittämiseksi ja suurimmissa kaupungeissa eri toimijoiden yhteiseen strategiaan ja tiiviiseen yhteistyöhön yritysten, korkeakoulujen, tutkimuslaitosten, kaupunkien ja muiden julkisten toimijoiden välillä. Kaupungit toimivat erityisesti innovaatioiden kehitysalustoina ja kokeiluympäristöinä uusien liiketoimintamahdollisuuksien aikaansaamiseksi. Toiminnalla tuetaan kaupunkien vähähiilisiä ja resurssiviisaita ratkaisuja sekä digitalisaatioon, datatalouteen ja teknologisiin murroksiin liittyvien liiketoimintamahdollisuuksien hyödyntämistä sekä tätä kautta syntyvää kokonaisvaltaisesti kestävää kaupunkikehitystä.

2) Pohjoisen harvaan asuttujen alueiden ITI-ohjelma

Alueiden väliset ja valtioiden väliset toimet [2 000]

Hanketoiminnassa toteutetaan alueiden välisiä yhteistoimia, osallistutaan kansainväliseen yhteistyöhön ja Itämeren alueen strategiaa tukevaan toimintaan (sanamuoto täsmentyy alueen jäsenvaltioiden yhteisessä prosessissa 1-2/2020) sekä Arktisen strategian mukaiseen toimintaan, Venäjä-yhteistyöhön ja pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Rahoitusvälineiden suunniteltu käyttö (täydennetään)

Indikaattorit (täydennetään) (perustuen neuvoston kompromissiesitykseen)*Tuotosindikaattorit*Yhteiset indikaattorit

RCO 01 – Tuetut yritykset (joista mikro-, pieni, keskisuuri- ja suuryrityksiä)*

RCO 02 Avustuksilla tuetut yritykset*

RCO 03 – Rahoitusvälineistä tuetut yritykset*

RCO 04 – Muuta kuin rahoitustukea saaneet yritykset*

RCO 05 – Uudet tuetut yritykset*

RCO 103 - Tuotut kasvuyritykset*

RCO 15 – Perustettujen yrityshautomojen kapasiteetti*

RCO 10 – Yritykset yhteistyössä tutkimuslaitosten kanssa

RCO 10a Tuotut yritykset, jotka ovat muuntaneet tuotteita ja palvelujaan kiertotalouden mukaisiksi

RCO 13 – Digipalvelujen ja -tuotteiden arvo

RCO 14a - "Additional socio-economic hubs with broadband access of very high capacity" RCO 42 – Sellaisten yritysten lisämäärä, joilla on erittäin suuren kapasiteetin laajakaistayhteys

RCO 44 – Uusien teiden pituus – muu tuki

RCO 46 – Korjattujen tai parannettujen teiden pituus – muu

RCO 110 Uusien tai modernisoitujen liikenteenhallintojärjestelmien mukaisten teiden pituus

RCO 54 Uudet tai modernisoidut intermodaalit yhteydet (yhdistetty kuljetusketju)

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

Toimin- talinja	Erityis- tavoite	Ra- hasto	Alueluokka	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mitta- yksikkö	Välita- voite (2024)	Tavoite (2029)

*Tulosindikaattorit*Yhteiset indikaattorit

RCR 02 – Yksityiset investoinnit, jotka ovat saaneet julkista tukea (josta avustuksia, rahoitusvälineitä)*

RCR 03 – Tuote- tai prosessi-innovaatioita tekevät pk-yritykset*

RCR 04 – Organisaatio- ja markkinointi-innovaatioita toteuttavat pk-yritykset*

RCR 05 – Itse innovoivat pk-yritykset*

RCR 06 – Patenttihakemukset*

RCR 07 – Tavaramerkki- ja mallihakemukset*

RCR 12 – Yritysten kehittämien uusien ja parannettujen digituotteiden, -palvelujen ja –prosessien käyttäjät*

RCR 13 – Digitalisoinnissa pitkälle edenneet yritykset* (enterprises reaching high digital intensity)

RCR 17 – ”Uudet markkinoilla pärjäävät yritykset*” (New enterprises surviving in the market)

RCR 18 – Pk-yritykset, jotka käyttävät yrityshautomopalveluja yrityshautomon perustamisen jälkeen

RCR 19 – Yritykset, joilla on suurempi liikevaihto

RCR 25 – Yritykset, joissa korkeampi lisäarvo työntekijää kohti *RCR 54 – Yritykset, joilla on laajakaistatilaus erittäin suuren kapasiteetin verkkoon

RCR 55 – Tuen piiriin kuuluvien uusien, korjattujen, parannettujen tai modernisoitujen teitä käyttävien matkustajien vuotuinen määrä

RCR56 Parannettujen tieinfrastruktuurien aikaansaama ajan säästö

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

Toimin- talinja	Eri- tyista- voite	Ra- hasto	Alueluokka	Tun- nus [5]	Indi- kaat- tori [255]	Mitta- yk- sikkö	Pe- rus- taso tai vii- tearvo	Viite- vuosi	Ta- voite (2029)	Tieto- lähde [200]	Huo- mau- tukset [200]

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU) tukitoimityypin mukaan

Taulukko x: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä

Käytettävät koodit:

- 010 Pk-yritysten digitointi (mukaan lukien verkkokauppa ja -liiketoiminta, verkottuneet liiketoimintaprosessit, digitaaliset innovointikeskukset, elävät laboratoriot, verkkoyrittäjät ja tieto- ja viestintätekniiikan startup-yritykset, yritystenvälinen kauppa)
- 014 Pk-yritysten liiketoiminta-infrastruktuuri (myös teollisuusalueet)
- 015 Pk-yritysten kehittäminen ja kansainvälistyminen
- 016 Taitojen kehittäminen älykästä erikoistumista, teollisuuden muutosprosessia ja yrittäjyyttä varten
- 017 Pitkälle kehitetyt tukipalvelut pk-yrityksille ja niiden ryhmittymille (myös johtamis-, markkinointi- ja suunnittelupalvelut)
- 018 Yrityshautomot, tuki spin-off- ja spin-out-yrityksille ja startup-yrityksille
- 019 Pääasiassa pk-yrityksiä hyödyttävät innovointiklusterituki ja yritysverkostot
- 020 Innovointiprosessit pk-yrityksissä (prosessien, organisaation, markkinoinnin, yhteiskehittämisen, käyttäjien ja kysynnän ohjaama innovointi)
- 021 Teknologian siirto ja yhteistyö yritysten, tutkimuskeskusten ja korkea-asteen koulutuksen välillä
- 022 Tutkimus- ja innovointiprosessit, yritysten välinen teknologian siirto ja yhteistyö, jossa keskitytään vähähiiliseen talouteen sekä kykyyn selviytyä ilmastonmuutoksesta ja sopeutua siihen
- 023 Tutkimus- ja innovointiprosessit, yritysten välinen teknologian siirto ja yhteistyö, jossa keskitytään kiertotalouteen
- 024 Energiatehokkuus ja esittelyhankkeet pk-yrityksissä ja tukitoimenpiteet
- 027 Tuki yrityksille, jotka tarjoavat palveluja, joilla edistetään vähähiilistä taloutta ja kykyä selviytyä ilmastonmuutoksesta
- 047 Tuki pk-yritysten ympäristöystävällisille tuotantoprosesseille ja resurssitehokkuudelle
- 045 Kierrätettyjen materiaalien käytön edistäminen raaka-aineena
- 047 Tuki pk-yritysten ympäristöystävällisille tuotantoprosesseille ja resurssitehokkuudelle
- 105 Toimenpiteet, joilla edistetään naisten osallistumista työmarkkinoille ja vähennetään sukupuoleen perustuvaa eriytymistä työmarkkinoilla

129 Kulttuuriperinnön ja kulttuuripalvelujen suojeleminen, kehittäminen ja edistäminen

130 Luonnonperinnön ja ekomatkailun suojeleminen, kehittäminen ja edistäminen

NSPA:

051 Tieto- ja viestintäteknikka: Erittäin suuren kapasiteetin laajakaistaverkko (runkoverkko/runkoliityntäverkko)

053 Tieto- ja viestintäteknikka: Erittäin suuren kapasiteetin laajakaistaverkko (käyttöoikeus/tilaajayhteys; suorituskyky vastaa valokuituasennusta paikassa, jonne palvelu suoritetaan, olevaan jakelupisteeseen asti, kun on kyse kotitalouksista ja yritysten toimitiloista)

059 Muut uudet kansalliset, alueelliset ja paikalliset liittymätiet

063 Liikenteen digitalisointi: maantiet

Taulukko x: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto (täydennetään)

Taulukko x: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste (täydennetään)

2.2. ESR-Toimintalinjan nimi: Osaava ja osallistava Suomi

2.2.1. Erityistavoite 4.1. Polkuja töihin

Työttömille, työvoiman ulkopuolella oleville ja työmarkkinoille heikosti integroituneille ryhmille kuten ulkomailla syntyneille ja etnisille sekä muille vähemmistöille ja osatyökykyisille tarjotaan monialaisia ja muita palveluita heidän työllistymisensä parantamiseksi. Hanketoiminnan tarkoituksena on pitkäaikaistyöttömyyden vähentäminen ja tuki kyseisille asiakkaille jo ennen työttömyyden pitkittymistä ja heidän tilanteensa vaikeutumista. Hankkeet tuottavat henkilökohtaista ohjauspalvelua, josta esim. ensimmäistä kertaa työmarkkinoille tulevat koulutetut nuoret ja maahanmuuttajat hyötyvät työnhakua tukevien valmiuksien parantuessa. Kansallisesti tuotettuja, pääasiassa sähköisiä TE-hallinnon palveluita täydentävää palvelurakennetta kehitetään ESR-hankkeissa. Hanketoiminnalla kehitetään ja levitetään uusia, innovatiivisia palveluita työvoiman kohtaanto-ongelmaan vastaamiseksi ja osaan työvoiman saatavuuden parantamiseksi etenkin aloilla, joilla on rekrytointiongelmia. Ohjauksellisia ja räätälöityjä sekä koulutusta ja palveluita tuottaviin hankkeisiin otetaan eri puolilla Suomea, tarvittaessa paikalliset erityispiirteet huomioiden, mukaan toimialakohtaisesti yrityksiä ja oppilaitoksia sekä työmarkkina- ja muita järjestöjä. Rekrytointivaikeuksista kärsivien alojen tunnettuutta ja vetovoimaa lisätään. Yhteistyössä oppilaitosten ja yritysten kanssa haetaan ja levitetään uusia malleja, joilla nyt työttömänä olevia ohjataan opiskelijoiksi aloille, joilla on rekrytointivaikeuksia ja tarvittava osaaminen hankitaan työelämälähtöisesti esim. tutkinnon osa kerrallaan mm. ammatillisen liikkuvuuden edistämiseksi. Hankkeilla panostetaan henkilökohtaisen koulutuspolun rakentamiseen ja koulutuksen jälkeisen työllistymiseen tukemiseen, vaikka itse opinnot suoritettaisiinkin normaalisti oppilaitoksissa. Työvoiman kohtaanto-ongelmaan vastaamiseksi kehitetään myös toimia alueellisen liikkuvuuden edistämiseksi. Palvelumallien kehittämisessä hyödynnetään digitalisaatiota sekä täh-

dätään rakenteellisiin muutoksiin, joilla varmistetaan toimintamallien jatkuvuus myös hanketoiminnan päättymisen jälkeen. Tarvittaessa edistetään työperäistä maahanmuuttoa ja tarjotaan siihen liittyviä palveluita myös työnantajille; älykkääseen erikoistumiseen liittyen yrityksille suunnattuja palveluita tuetaan EAKR-rahoituksella. Työperäisen maahanmuuton edistämiseksi kehitetään mukana muuttavien puolisoitten osaamisen ja työllistymisen parantamiseksi kehitetään heidän erityistarpeensa huomioivia palveluja. Hankkeisiin sisällytetään työelämässä esiintyvän sukupuolten välisen segregaaation purkamiseen tähtääviä toimia. Hankkeilla puretaan ja korjataan rakenteellisia ongelmia, jotka pitävät yllä työ- ja koulutusurien segregatiota. Toimilla puututaan sukupuolistereotyyppoihin pohjautuviin käytänteisiin, jotka ohjaavat koulutus- ja uravalintoja sekä rekrytointikäytäntöjä.

Rakenerahasto-ohjelman toimenpitein tarjotaan ohjausta ja neuvontaa liittyen uudenlaisiin ja joustaviin työn tekemisen muotoihin, yrittäjyyteen ja itsenäiseen ammatinharjoittamiseen, edistetään yhteisötaloutta ja yhteiskunnallisten yritysten toimintaa. Etsitään keinoja vähentää työn ja opiskelun paikkasidonnaisuutta mm. digitalisaation avulla. Kaikilla näillä toimilla etsitään hankkeisiin osallistujille monipuolisia työllistymisvaihtoehtoja, jotka huomioivat ihmisten erilaiset elämäntilanteet, koulutus- ja työllisyystaustat sekä ammatilliset kiinnostukset.

Avointen työmarkkinoiden ja siirtymätyömarkkinoiden kehittäminen on tarpeen osatyökykyisten ja muiden heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllisyyden kannalta. Hanketoiminnalla yhteistyössä yritysten kanssa räätälöidään osatyökykyisille työmahdollisuuksia ja toimintaa kehitetään TE-toimistoihin kansallisesti rekrytoitavien työkykykoordinaattoreiden kanssa. Yhteisötalouden ja yhteiskunnallisten yritysten liiketoiminnan ja työllistämisen edellytyksiä parannetaan ja kokonaisvaltaista toimintaympäristöä rakennetaan muun muassa niiden liiketoimintaosaamista kehittäväillä palvelujärjestelmillä ja palveluilla sekä muulla tuella. Yhteisötalouden ja yhteiskunnallisten yritysten liiketoiminnan päätavoite on yhteiskunnallinen (yleensä sosiaalinen tai ekologinen), joten toiminnan vaikuttavuuden paraneminen voi lisätä hyvinvointia ja osallisuutta myös laajemmin. Lisäksi voidaan panostaa julkissektorin hankintamenettelyihin ja vaikuttavuuden todentamiseen sekä uusien rahoitusmallien kehittämiseen ja valmiuksien kehittämiseen niiden hyödyntämiseksi. Tuetaan itsenäistä ammatinharjoittamista. Järjestöjen ja kansalaisyhteiskunnan sekä muiden toimijoiden sosiaalisia innovaatioita tehdään näkyväksi ja hyödynnetään. Erytistä huomiota kiinnitetään osuuskuntamuotoisen yritystoiminnan mahdollisuuksiin. Tarvitaan näkyvyyden parantamista yhteisötalouden ja yhteiskunnallisten yritysten erityispiirteistä ja mahdollisuuksista, sekä nykyistä parempia valmiuksia esimerkiksi toimijoille, jotka tarjoavat yrityksille erilaisia palveluita ja tukea.

Luodaan uusia työllistymismahdollisuuksia heikossa työmarkkina-asemassa oleville tehostamalla työllistämisehdon käyttämistä julkisissa hankinnoissa sekä selvittämällä eri toimialojen tehtävien muokkaamisen ja osittamisen edellytyksiä uusien työmahdollisuuksien kehittämiseksi.

Erytistavoitteen pääasiallinen sisältö

- edistetään kohderyhmiin kuuluvien henkilöiden pääsyä avoimille työmarkkinoille, yrittäjäksi tai koulutukseen
- luodaan sosiaalisia innovaatioita kehittämällä ja levittämällä monialaisia palvelumalleja, verkostomaista työtettä sekä valmiuksia vastata erilaisten asiakasryhmien yksilöllisiin tarpeisiin

- tuetaan sukupuolten välisen segregaation purkamista työ- ja opiskeluelämässä
- edistetään työvoiman alueellista ja ammatillista liikkuvuutta
- hyödynnetään digitalisaatiota monipuolisesti erityistavoitteeseen kuuluvissa toimissa
- kehitetään uusia toimintatapoja työperusteisen maahanmuuton edistämiseen ja mukana muuttavien puolisojen työllistymistä edistäviksi palveluiksi

Itä- ja Pohjois-Suomen harvan asutuksen erityistoimet:

- paikkariippumattoman työskentelyn ja koulutuksen edistäminen (täsmennetään)

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena hankkeisiin osallistuvat työnhakijat, työttömät ja työvoiman ulkopuolella olevat siirtyvät joko ”perinteiseen” palkkatyöhön, yrittäjiksi tai hyödyntämään uusia työn muotoja tai näiden yhdistelmiä tai koulutukseen. Toimintaan osallistuneiden digitaaliset taidot ovat parantuneet. Rakenteellista työttömyyttä on vähennetty ohjaamalla toimintaan osallistuvia tulevaisuuden aloille parantamalla heidän osaamistaan. Työvoima-, yritys- ja monialaisia ohjaus- ja neuvontapalveluja ja työmarkkinoita on kehitetty toimivammaksi, vaikuttavammaksi ja saavutettavammaksi kokonaisuudeksi eri puolilla Suomea paikalliset erityispiirteet huomioiden. Osaavan työvoiman kohtaanto-ongelmiin on vastattu ennakoinnilla ja uusien työn murrokseen vastaavien toimintatapojen avulla. Yhteisötalouden ja yhteiskunnallisten yritysten toimintaympäristöä sekä liiketoiminnan ja työllistämisen edellytyksiä on parannettu. Erityisesti on edistetty heikossa työmarkkina-asemassa olevien, kuten osatyökykyisten työllistymisen mahdollisuuksia. On hyödynnetty sosiaalisten innovaatioiden mahdollisuuksia yrittäjyyden ja työmahdollisuuksien luomiseksi sekä levitetty julkisten hankintojen työllistämisehdon käyttämisen toimintamallia.

(Luettelo suunnitelluista strategisesti tärkeistä toimista) [2000]

(Luettelo suunnitelluista strategisesti tärkeistä toimista tms. täydennetään tarvittaessa)

Tärkeimmät kohderyhmät [944 / 1 000]

Kohderyhmiä ovat työnhakijat, työttömät ja työvoiman ulkopuolella olevat henkilöt, joiden on mm. monialaisten palvelujen avulla mahdollista päästä koulutukseen ja avoimille työmarkkinoille. Näitä voivat olla esimerkiksi pitkäaikaistyöttömät, nuoret, osatyökykyiset, etniset ja muut vähemmistöt ja maahanmuuttajat.

Kohderyhmänä ovat myös organisaatiot silloin kun kyse ei ole älykästä erikoistumista tukevista tai vaativaa osaamista edellyttävistä yrityksistä, joita tuetaan erityistavoitteessa 1.3.

Kohderyhmänä ovat erityisesti yhteiskunnalliset yritykset ja yrittäjät sekä tällaista yritystoimintaa harkitsevat samoin kuin yhteisötalouden ja yhteiskunnallisissa yrityksissä työskentelevät ja niihin työllistyvät. Toimia voidaan kohdistaa niihin, jotka tarjoavat ja kehittävät yrittäjyyttä, työllisyyttä edistäviä palveluita ja/tai tukea ja neuvontaa tai osallistuvat julkisiin hankintamenettelyihin.

Kohderyhmänä ovat myös järjestöt ja kunnat.

Tietyt kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu käyttö [2 000] (täydennetään)

Kansalaistoimijalähtöinen kehittäminen, Pohjoisen harvaan asuttujen alueiden ITI-ohjelma

Alueiden väliset ja valtioiden väliset toimet [759 / 2 000]

Hanketoiminnassa toteutetaan alueiden välisiä yhteistoimia. Lisäksi osallistutaan kansainväliseen yhteistyöhön ja Itämeren alueen strategiaa tukevaan toimintaan etenkin työllistymisen edistämiseen liittyvissä teemoissa (sanamuoto täsmentyy alueen jäsenvaltioiden yhteisessä prosessissa 1-2/2020) sekä Arktisen strategian mukaiseen toimintaan, Venäjä-yhteistyöhön ja pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Rahoitusvälineiden suunniteltu käyttö (täydennetään) [1 000]

Indikaattorit (täydennetään) (perustuen neuvoston kompromissiesitykseen)

Tuotosindikaattorit*Yhteiset indikaattorit*

- CO01 *Työttömät, mukaan lukien pitkäaikaistyöttömät**
 CO02 *Pitkäaikaistyöttömät**
 CO03 *Työelämän ulkopuolella olevat**
 CO04 *Työlliset, mukaan lukien itsenäiset ammatinharjoittajat**
 CO05 *Alle 30-vuotiaat**
 CO06 *Yli 54-vuotiaat**
 CO07 *Henkilöt, joilla on ylemmän perusasteen tai sitä vähäisempi koulutus (ISCED 0–2)**
 CO08 *Henkilöt, joilla on keskiasteen (ISCED 3) tai keskiasteen jälkeinen (ISCED 4) koulutus**
 CO09 *Henkilöt, joilla on korkea-asteen koulutus (ISCED 5–8)**
 Osallistujien kokonaismäärä lasketaan automaattisesti ammattiasemaan liittyvien yhteisten tuotosindikaattorien perusteella.
- CO10 *Vammaiset***
 CO11 *Kolmannen maan kansalaiset*
 CO12 *Ulkomaalaistaustaiset henkilöt*
 CO13 *Vähemmistöt (myös marginalisoituneet yhteisöt kuten romanit)***
 CO14 *Asunnottomat tai asuntomarkkinoilta syrjäytyneet**
 CO15 *Maaseutualueilla asuvat**

Jos näitä indikaattoreita koskevia tietoja ei kerätä tietorekistereistä, niiden arvot voidaan määrittää edunsaajan tietoihin perustuvien arvioiden mukaisesti.

- CO16 *Kansallisella, alueellisella tai paikallisella tasolla tuettujen viranomaisten tai julkisten palvelujen lukumäärä*
 CO17 *Tuettujen mikroyritysten sekä pienten ja keskisuurten yritysten (mukaan lukien osuustoiminnalliset ja yhteiskunnalliset yritykset) lukumäärä*

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

Toimintalinja	Erityistavoite	Rahasto	Alueluokka**)	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Välitavoite (2024)	Tavoite (2029)
2	4.1	ESR		CO01	<i>Työttömät, mukaan lukien pitkäaikaistyöttömät*</i>			
				CO02	<i>Pitkäaikaistyöttömät*</i>			
				CO03	<i>Työelämän ulkopuolella olevat*</i>			
				CO04	<i>Työlliset, mukaan lukien itsenäiset ammatinharjoittajat*</i>			
				CO05	<i>Alle 30-vuotiaat*</i>			
				CO06	<i>Yli 54-vuotiaat*</i>			
				CO07	<i>Henkilöt, joilla on ylemmän perusasteen tai sitä vähäisempi koulutus (ISCED 0–2)*</i>			
				CO08	<i>Henkilöt, joilla on keskiasteen (ISCED 3) tai keskiasteen jälkeinen (ISCED 4) koulutus*</i>			
				CO09	<i>Henkilöt, joilla on korkea-asteen koulutus (ISCED 5–8)*</i>			
				CO10	<i>Vammaiset**</i>			
				CO11	<i>Kolmannen maan kansalaiset</i>			
				CO12	<i>Ulkomaalaistaustaiset henkilöt</i>			
				CO13	<i>Vähemmistöt (myös marginalisoituneet yhteisöt kuten romanit)**</i>			
				CO14	<i>Asunnottomat tai asuntomarkkinoilta syrjäytyneet*</i>			
				CO15	<i>Maaseutualueilla asuvat*</i>			
				CO16	<i>Kansallisella, alueellisella tai paikallisella tasolla tuettujen viranomaisten tai julkisten palvelujen lukumäärä</i>			
				CO17	<i>Tuettujen mikroyritysten sekä pienten ja keskisuurten yritysten (mukaan lukien osuustoiminnalliset ja yhteiskunnalliset yritykset) lukumäärä</i>			

**) Jokaisesta indikaattorista kolme riviä: kehittyneet alueet, siirtymäalueet ja NSPA

Tulosindikaattorit

Yhteiset indikaattorit

Osallistujia koskevat välittömät yhteiset tulosindikaattorit ovat seuraavat:

- CR01 Osallistujat, jotka ovat ryhtyneet työnhakuun jättäessään toimen*
 CR02 Osallistujat, jotka ovat koulutuksessa jättäessään toimen*
 CR03 Osallistujat, jotka saavat ammattipätevyyden jättäessään toimen*
 CR04 Osallistujat, jotka ovat työelämässä, myös itsenäisinä ammatinharjoittajina, jättäessään toimen*

Osallistujia koskevat yhteiset pitkän aikavälin tulosindikaattorit ovat seuraavat:

- CR05 Osallistujat, jotka ovat työelämässä, myös itsenäisinä ammatinharjoittajina, kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun he ovat jättäneet toimen*
 CR06 Osallistujat, joiden työmarkkinatilanne on parantunut kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun he ovat jättäneet toimen*

Vähimmäisvaatimuksena on, että tiedot kerätään edustavasta osallistujien otoksesta kunkin erityistavoitteen osalta. Otoksen sisäinen validiteetti varmistetaan niin, että tiedot voidaan yleistää erityistavoitteiden tasolla.

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

Toimintalinja	Eri-tyistävoite	Rahasto	Alueluokka**)	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Perustaso tai viitearvo	Viitevuosi	Tavoite (2029)	Tietolähde [200]	Huomautukset [200]
2	4.1	ESR		CR01	Osallistujat, jotka ovat ryhtyneet työnhakuun jättäessään toimen*						
				CR02	Osallistujat, jotka ovat koulutuksessa jättäessään toimen*						
				CR03	Osallistujat, jotka saavat ammattipätevyyden jättäessään toimen*						

				CR04	<i>Osallistujat, jotka ovat työelämässä, myös itsenäisinä ammatinharjoittajina, jättäessään toimen*</i>						
				CR05	<i>Osallistujat, jotka ovat työelämässä, myös itsenäisinä ammatinharjoittajina, kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun he ovat jättäneet toimen*</i>						
				CR06	<i>Osallistujat, joiden työmarkkinatilanne on parantunut kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun he ovat jättäneet toimen*</i>						

**.) Jokaisesta indikaattorista kolme riviä: kehittyneet alueet, siirtymäalueet ja NSPA

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU) tukitoimityypin mukaan

Taulukko x: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä

Käytettävät koodit:

097 Toimenpiteet työmarkkinoille pääsyn parantamiseksi

098 Toimenpiteet pitkäaikaistyöttömien työllistymisen edistämiseksi

100 Itsenäisen ammatinharjoittamisen ja yrityksen perustamisen tukeminen

101 Tuki yhteisötaloudelle ja yhteiskunnallisille yrityksille (*Huom! Korjattu tässä oikeaan muotoon, suomenkielisessä versiossa väärin*)

105 Toimenpiteet, joilla edistetään naisten osallistumista työmarkkinoille ja vähennetään sukupuoleen perustuvaa eriytymistä työmarkkinoilla

108 Tuki digitaalisten taitojen kehittämiseen

109 Tuki työntekijöiden, yritysten ja yrittäjien sopeutumiseksi muutoksiin

110 Toimenpiteet, joilla kannustetaan aktiivista ja tervettä ikääntymistä

116 Keinot heikoimmassa asemassa olevien henkilöiden yhteiskuntaan integroimiseksi ja uudelleen työllistämiseksi

117 Toimenpiteet, joilla parannetaan syrjäytyneiden ryhmien, kuten romanien koulutus- ja työllistymismahdollisuuksia ja edistetään heidän sosiaalista osallisuuttaan

Taulukko x: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto (täydennetään)

Taulukko x: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste (täydennetään)

Taulukko x: Kokonaisuus 6 – ESR+:n toissijaiset teemat (täydennetään)

2.2.2. Erityistavoite 4.2 Osaamista töihin

Rahastojen tukitoimet

Tukitoimien tyypit [6 962 / 8 000]

Jatkuvan oppimisen uudistuksessa luodaan kattavat elinikäisen ohjauksen palvelut, jotta kaikilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet jatkuvaan oppimiseen ja jotta osaamisen kehittämistä ohjataan yksilön ja yhteiskunnan kannalta strategisesti. Ohjauksen avulla tuetaan myös aikuiskoulutuksessa ali-edustettujen ryhmien osallistumista jatkuvaan oppimiseen. Erityisenä haasteena tunnistetaan, että työn murros ja digitalisaatio muuttavat eniten matalamman koulutustason vaativia töitä, joka korostaa uudelleen koulutustarvetta ryhmissä, joiden osallistuminen aikuiskoulutukseen on nykyisin vähäistä

Hankkeilla edistetään työn ja koulutuksen parempaa yhteensovittamista, tuetaan koulutuksen ja työelämän sekä eri koulutusten nivelvaiheiden välisten siirtymien sujuvoittamista ja monialaisen yhteistyön tehokkaampaa hyödyntämistä koulutustarpeiden ennakoinnissa ja koulutusten suunnittelussa sekä ohjauspalveluissa. Kehitetään, levitetään ja juurrutetaan ohjauspalveluita eri kohderyhmien

tarpeiden mukaisiksi. Tärkeää on osaamisen ja osaamistarpeiden tunnistaminen ja tunnustaminen sekä ennakointi ja osaamisverkostojen johtamisen edistäminen. Lisätään kattavaa työelämälähtöisten, monimuotoisten jatkuvan oppimisen koulutuskokonaisuuksien tarjontaa mukaan lukien muunto-, täydennys- ja erikoistumiskoulutukset. Houkutellaan kansainvälisiä osaajia Suomeen ja integroidaan jo maassa olevia. Kehitetään korkeakoulujärjestelmää oppijan ja jatkuvan oppimisen alustaksi.

Hankkeissa tuetaan toimia, joilla edistetään joustavien ja ajasta ja paikasta riippumattomien yksilöllisten koulutusten saavutettavuutta, kehittämistä ja toteuttamista eri puolilla Suomea. Toimilla vastataan nopeasti muuttuviin työelämän osaamistarpeisiin mahdollistaen osallistujille tutkintojen ja tutkintojen osien suorittaminen ja siten huolehtiminen oman koulutustasonsa nostamisesta. Erytisryhmien koulutuksen tukemiseen panostetaan. Samoin kiinnitetään huomiota siihen, että vähennetään sukupuolten välistä ammatillista segregatiota.

Työn murros huomioiden tuettava toiminta voi kohdistua myös osaamistarpeiden ennakointiin. Osaamisen ja koulutuksen kehittämiseen tarvitaan strategista suunnittelua sekä elinkeinoelämäyhteyksiin liittyvien uusien toimintatapojen kehittämistä mm. jatkuvan oppimisen tukemiseksi ja uusien pedagogisten opetusmenetelmien hyödyntämiseksi. Hankkeissa kehitetään mm. moniammatillisia ohjaus- ja neuvontapalveluja sekä varhaisen vaiheen toimenpiteitä, joilla ehkäistään koulupudokkuutta, opintojen keskeytymistä ja koulutuksellista syrjäytymistä.

Hanketoiminnalla vahvistetaan koulutuksen ja työelämän yhteistyötä kaikilla koulutusasteilla, jotta voidaan parantaa koulutuksen laatua, toimivuutta ja tarkoituksenmukaisuutta työmarkkinoiden kannalta. Tuetaan räätälöityjä ratkaisuja, joilla esim. pienten yritysten henkilöstö voi päivittää osaamistaan. Näin tuetaan avaintaitojen hankkimista myös työn ohessa, mukaan lukien digitaaliset taidot. Toimilla myös edistetään tutkimus- ja kehittämistoiminnan integroitumista koulutukseen.

Tuetaan työelämä- ja työpaikkalähtöisten palvelukokonaisuuksien ja oppimisverkostojen kehittämistä. Toiminnalla voidaan tukea ja vahvistaa jatkuvan oppimisen käytäntöjä, osaamisen tunnistamista ja sen täysipainoista käyttöä työpaikoilla.

Työvoiman ammatillisen liikkuvuuden edistämiseksi toimia tarjotaan myös työssä oleville henkilöille, jotta heidän osaamisensa vastaisi paremmin heidän työnantajansa tarpeisiin.

Erytistavoitteen pääasiallinen sisältö

- lisätään kattavaa työelämälähtöisten, yksilöllisten, monimuotoisten ajasta ja paikasta riippumattomien ja laadukkaiden jatkuvan oppimisen koulutuskokonaisuuksien tarjontaa mukaan lukien muunto-, täydennys- ja erikoistumiskoulutukset sekä digitaalisten taitojen lisääminen
- tuetaan koulutuksen ja työelämän nivelvaiheiden välisten siirtymien sujuvoittamista
- vähennetään sukupuolten välistä ammatillista segregatiota
- tuetaan osaamistarpeiden ennakointia
- kehitetään ja levitetään moniammatillisia ohjaus- ja neuvontapalveluita huomioiden digitaalisten palveluiden kokonaisuuden ja työmarkkinatiedon hyödyntäminen
- edistetään tutkimus- ja kehittämistoiminnan integroitumista koulutukseen
- monipuolistetaan elinkeinorakennetta luovan osaamisen hyödyntämisellä

- vahvistetaan ohjauksien asiantuntijoiden valmiuksia kohdata ja vastata monimuotoistuvan asiakaskunnan tarpeisiin maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden määrän kasvaessa
- kohdennetaan tukea etenkin opintojen nivelvaiheissa, erityisesti perusopetuksen loppuvaiheessa saapuneille, pakolaistaustaisista maista muuttaneille ja heikomman sosioekonomisen taustan omaavien perheiden jäsenille
- edistetään yrittäjyyttä osana koulutusta
- tuetaan kasvu- ja rakennemuutosalojen koulutuksia
- tuetaan koulutuksen saavutettavuutta ja osaamistilikokeiluja osana jatkuvaa oppimista
- työhyvinvoinnin kehittäminen
- kehitetään työpaikoilla uudelleen koulutus- ja työssäoppimiseen liittyviä uraohjauspalveluja, erityisesti mikro- ja pienyrityksille

Itä- ja Pohjois-Suomen harvan asutuksen erityistoimet

- digitaalisen osaamisen kehittäminen (täsmennetään)

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena hankkeisiin osallistuvien osaaminen vastaa paremmin työelämän ja yhteiskunnan koulutus- ja osaamistarpeisiin ja parantaa siten osallistujien työllistymistä tai työmarkkinatilannetta. Koulutusjärjestelmän joustavuus on parantunut sekä ihmisten mahdollisuudet päästä tarvitsemaansa koulutukseen työn ohessa ja sen aikana. Työelämän tarpeita vastaava koulutusta on paremmin saatavilla – myös ajasta ja paikasta riippumatta. Opiskelijoiden työhön sijoittuminen on parantunut ja heidän osaamisensa vastaa työnantajien tarpeita. Tuloksena on sujuvammät siirtymät koulutuksen ja työelämän nivelvaiheessa. Hankkeisiin osallistuvien digitaaliset taidot niin opiskelussa kuin opetuksessakin ovat parantuneet. Koulutuksen ja työelämän yhteistyötä koulutuksen osuvuuden ja yritysten uusiutumiskyvyn lisäämiseksi on parannettu. Uusia pedagogisia ja digitaalisia opetusmenetelmiä jatkuvaan oppimiseen ja työelämän tarpeisiin on kehitetty, levitetty ja hyödynnetty. Koulupudokkuuden, opintojen keskeytymisen ja koulutuksellisen syrjäytymisen ehkäisemiseksi on kehitetty ja levitetty ennaltaehkäisevien ja varhaisen vaiheen toimenpiteitä. Joustavuutta koulutus- ja työelämäsiirtymiin sekä omaehtoisten koulutusväylien löytymiseen on lisätty. Tuloksena on myös työn murroksen ja osaamisvaatimusten muutoksien ennakointia huomioiden alueiden erityispiirteet. Tuloksena on lisäksi enemmän kansainvälistymiseen liittyviä osaamisia sekä työpaikoilla että työmarkkinoilla. Luovan osaamisen kehittäminen ja hyödyntäminen on vahvistunut.

(Luettelo suunnitelluista strategisesti tärkeistä toimista) [2000]

(Luettelo suunnitelluista strategisesti tärkeistä toimista tms. täydennetään tarvittaessa)

Tärkeimmät kohderyhmät [586 / 1 000]

Hankeitten kohderyhmänä on työikäinen väestö, niin työttömät, työssä olevat kuin opiskelijatkin. Lisäksi kohderyhmänä ovat koulutusorganisaatiot, järjestöt sekä ohjaus- ja koulutuspalveluiden asiantuntijat. Kohderyhmään kuuluvat myös työnantajat, yritykset ja julkisen alan toimijat, joiden tarpeisiin koulutusta kehitetään ja opiskelijoita koulutetaan.

Kohderyhmiä voivat olla myös sellaiset työssä olevat henkilöt, joiden tämän hetkinen osaaminen tarvitsee päivytystä tai joiden työssä jaksamisen parantamiseen tulee kiinnittää huomiota työelämässä pitempään pysymisen turvaamiseksi.

Tietyt kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu käyttö [2 000] (täydennetään)

Kansalaistoimijalähtöinen kehittäminen, Pohjoisen harvaan asuttujen alueiden ITI-ohjelma

Alueiden väliset ja valtioiden väliset toimet [299 / 2 000]

Hanketoiminnassa toteutetaan alueiden välisiä yhteistoimia. Lisäksi osallistutaan kansainväliseen yhteistyöhön ja Itämeren alueen strategiaa tukevaan toimintaan etenkin jatkuvan oppimisen edistämiseen liittyvissä teemoissa (sanamuoto täsmentyy alueen jäsenvaltioiden yhteisessä prosessissa 1-2/2020) sekä Arktisen strategian mukaiseen toimintaan, Venäjä-yhteistyöhön ja pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Rahoitusvälineiden suunniteltu käyttö [1 000] (täydennetään)

Indikaattorit (täydennetään) (perustuen neuvoston kompromissiesitykseen)

Tuotosindikaattorit

Yhteiset indikaattorit

- CO01 Työttömät, mukaan lukien pitkäaikaistyöttömät*
- CO02 Pitkäaikaistyöttömät*
- CO03 Työelämän ulkopuolella olevat*
- CO04 Työlliset, mukaan lukien itsenäiset ammatinharjoittajat*
- CO05 Alle 30-vuotiaat*
- CO06 Yli 54-vuotiaat*
- CO07 Henkilöt, joilla on ylemmän perusasteen tai sitä vähäisempi koulutus (ISCED 0–2)*
- CO08 Henkilöt, joilla on keskiasteen (ISCED 3) tai keskiasteen jälkeinen (ISCED 4) koulutus*
- CO09 Henkilöt, joilla on korkea-asteen koulutus (ISCED 5–8)*
- Osallistujien kokonaismäärä lasketaan automaattisesti ammattiasemaan liittyvien yhteisten tuotosindikaattorien perusteella.*

- CO10 Vammaiset**
- CO11 Kolmannen maan kansalaiset
- CO12 Ulkomaalaistaustaiset henkilöt
- CO13 Vähemmistöt (myös marginalisoituneet yhteisöt kuten romanit)**
- CO14 Asunnottomat tai asuntomarkkinoilta syrjäytyneet*
- CO15 Maaseutualueilla asuvat*

Jos näitä indikaattoreita koskevia tietoja ei kerätä tietorekistereistä, niiden arvot voidaan määrittää edunsaajan tietoihin perustuvien arvioiden mukaisesti.

- CO16 Kansallisella, alueellisella tai paikallisella tasolla tuettujen viranomaisten tai julkisten palvelujen lukumäärä
- CO17 Tuettujen mikroyritysten sekä pienten ja keskisuurten yritysten (mukaan lukien osuustoiminnalliset ja yhteiskunnalliset yritykset) lukumäärä

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

Toimintalinja	Erityistavoite	Rahasto	Alueluokka	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Välitavoite (2024)	Tavoite (2029)

Tulosindikaattorit

Yhteiset indikaattorit

Osallistujia koskevat välittömät yhteiset tulosindikaattorit ovat seuraavat:

CR01 Osallistujat, jotka ovat ryhtyneet työnhakuun jättäessään toimen*

CR02 Osallistujat, jotka ovat koulutuksessa jättäessään toimen*

CR03 Osallistujat, jotka saavat ammattipätevyyden jättäessään toimen*

CR04 Osallistujat, jotka ovat työelämässä, myös itsenäisinä ammatinharjoittajina, jättäessään toimen*

Osallistujia koskevat yhteiset pitkän aikavälin tulosindikaattorit ovat seuraavat:

CR05 Osallistujat, jotka ovat työelämässä, myös itsenäisinä ammatinharjoittajina, kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun he ovat jättäneet toimen*

CR06 Osallistujat, joiden työmarkkinatilanne on parantunut kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun he ovat jättäneet toimen*

Vähimmäisvaatimuksena on, että tiedot kerätään edustavasta osallistujien otoksesta kunkin erityistavoitteen osalta. Otoksen sisäinen validiteetti varmistetaan niin, että tiedot voidaan yleistää erityistavoitteiden tasolla.

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

Toimintalinja	Erityistavoite	Rahasto	Alueluokka	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Perustaso tai viitearvo	Viitevuosi	Tavoite (2029)	Tietolähde [200]	Huomautukset [200]

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU) tukitoimityypin mukaan

Taulukko x: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä

Käytettävät koodit:

105 Toimenpiteet, joilla edistetään naisten osallistumista työmarkkinoille ja vähennetään sukupuoleen perustuvaa eriytymistä työmarkkinoilla

108 Tuki digitaalisten taitojen kehittämiseen

112 Tuki perusasteen ja keskiasteen koulutukseen

113 Tuki korkea-asteen koulutukseen

114 Tuki aikuiskoulutukseen

117 Toimenpiteet, joilla parannetaan syrjäytyneiden ryhmien, kuten romanien koulutus- ja työllistymismahdollisuuksia ja edistetään heidän sosiaalista osallisuuttaan

Taulukko x: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto (täydennetään)

Taulukko x: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste (täydennetään)

Taulukko x: Kokonaisuus 6 – ESR+:n toissijaiset teemat (täydennetään)

2.2.4. Erityistavoite 4.3 Yhdenvertainen osallisuus

Rahastojen tukitoimet

Tukitoimien tyypit [4 200 / 8 000]

Hankkeissa edistetään kaikkein heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden integroitumista yhteiskuntaan, koulutukseen ja työmarkkinoille. Tätä varten hyödynnetään monialaisia ja oikea-aikaisia palveluita, joilla voidaan tukea hankkeisiin osallistuvien ja tarvittaessa myös heidän läheistensä elämänhallintaa työmarkkinoille pääsyn edistämiseksi. Ehkäisevä työ, varhainen puuttuminen ja tuki edistävät työttömyys- ja syrjäytymiskierteen katkaisemista. Maahanmuuttajien ollessa kyseessä tämä tarkoittaa esim. uudenlaisten kotouttamistoimien, kotouttamisen kaksisuuntaisuuden ja hyvien yhteiskuntasuhteiden edistämistä.

Monialaiset hyvinvointi- ja sote-palvelut nivotaan tiiviisti työllisyyspalveluihin varmistaen sen, että yksilön palvelupolku ei katkea ja että hänellä on mahdollisuus hyödyntää yhteiskunnan ja muiden hankkeiden tarjoamia palveluita mahdollisimman täysipainoisesti. Monialaisten palveluiden sekä sosiaalisen kuntoutuksen muotojen kehittämisen ansiosta hankkeisiin osallistuneille henkilöille löytyy positiivinen ratkaisu, jossa on tarvittaessa huomioitu myös sukupuolen, etnisen taustan tms. mukaiset erityistarpeet. Hankkeissa käytetään yhteisöllisiä ja kuntouttavia toimenpiteitä yksinäisten ja riippuvuus- ja /tai työ- ja toimintakyvyn haasteiden kanssa kamppailevien hyvinvoinnin lisäämiseksi. Palveluiden kehittämissä tuetaan digitaalisten palvelujen käyttöönottoa ja hyödynnetään etäyhteyksiä.

Palveluita kehitettäessä ja kohderyhmän osallisuuden edistämiseksi kehitetään ja tehdään tiivistä yhteistyötä julkisen, kolmannen ja neljännen sektorin sekä yritysten kanssa mm. matalan kynnyksen palvelujen sekä osaamisen kehittämistä tarjoavien työpaikkojen luomisessa. Toimissa hyödynnetään kokemusasiantuntijoita ja vertaistukea. Hankkeissa kehitetään asukas- ja yhteisölähtöisiä toimintoja sekä kansalaistoimijalähtöisiä menetelmiä ja muita yhteistä osallistumista ja yhdessä tekemistä ja yhteisöllisyyttä edistäviä malleja ja palveluita. Toimilla edistetään yhdenvertaisuutta työmarkkinoilla ja kehitetään toimia syrjinnän vähentämiseksi työelämässä. Lisätään yhteiskunnallista yhteenkuuluvuutta ja luottamusta monimuotoisessa yhteiskunnassa sekä eri väestöryhmien vuorovaikutusta ja osallisuutta. Kulttuuri- ja liikuntapalveluilla voidaan lisätä aktiivista osallistumista ja työllistymistä sekä hyvinvointia.

- tuetaan kaikkein heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden integroitumista yhteiskuntaan ja työmarkkinoille
- kehitetään ja levitetään monialaisia, oikea-aikaisia ja katkeamattomia palveluita
- kehitetään sosiaalisen kuntoutuksen muotoja

- vähennetään sukupuolten välistä segregaatiota
- edistetään digitalisaation hyödyntämistä
- kehitetään kansalaistoimijalähtöistä toimintaa ja yhteisöllisiä palveluita
- edistetään maahanmuuttajien ja muiden vähemmistöjen osallistumista päätöksentekoon ja palveluiden suunnitteluun
- vahvistetaan kotona lapsia hoitavien maahanmuuttajavanhempien kiinnittymistä suomalaiseen yhteiskuntaan sekä työllistymistä edistäviin palveluihin

Itä- ja Pohjois-Suomen harvan asutuksen erityistoimet

- terveys- ja hyvinvointierojen kaventaminen
- osallisuuden ja yhteisöllisyyden tuki nuorille harvaan asutuilla alueilla
- palveluiden saavutettavuuden edistäminen (digitaaliset palvelut ja innovatiiviset toimet)

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena monitoimijaiset, sektori- ja organisaatorajat ylittävät palvelujärjestelmät toimivat saumattomasti ja oikea-aikaisesti sekä tukevat ammattilaisten yhteistyötä hyödyntäen esim. etä- ja digipalveluita. Kolmannen sektorin toimijat ja vertaistukea tarjoavat osallistuvat palvelujärjestelmiin ja työllistämis- ja kehittämistoimintaan, mikä parantaa kohdejoukon asemaa yhteiskunnassa. Toimintaan osallistujien digitaaliset taidot ovat parantuneet ja heidän osallisuus ja aktiivinen toimijuus yhteiskunnassa on parantunut samalla edistäen heidän työllistymismahdollisuuksiaan. Työmarkkinoiden ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten (etenkin nuorten miesten), maahanmuuttajien (etenkin maahanmuuttajanaisten), romanien ym. erityistä tukea tarvitsevien ryhmien tukemiseksi työllistymisessä ja työssä pysymisessä on kehitetty uusia keinoja ja toimintamalleja. Toiminnan tuloksena on kehitetty positiivisia kannusteita, lisätty digitaalisuuden ja etäyhteyksien hyödyntämistä osallisuuden lisäämiseksi ja muilla keinoilla lisätty yhdenvertaisuutta työmarkkinoilla. Tuloksena on laadukkaiden ja monipuolisten matalan kynnyksen työ- ja toimintapaikkojen lisääminen.

(Luettelo suunnitelluista strategisesti tärkeistä toimista) [2000]

(Luettelo suunnitelluista strategisesti tärkeistä toimista tms. täydennetään tarvittaessa)

Tärkeimmät kohderyhmät [541 / 1 000]

Työmarkkinoiden näkökulmasta heikoimmassa asemassa olevat henkilöt, joiden yhteiskuntaan integroitumista halutaan edistää. Kohderyhmään kuuluvat syrjäytymisvaarassa olevat henkilöt riippumatta heidän aiemmasta koulutus- ja työhistoriastaan tai sen puutteesta ja välillisesti myös esim. heidän lapsensa ja muut läheisensä.

Kohderyhmään kuuluvat myös monialaisten hyvinvointi- ja sote-palveluiden tarjoajat kuten kulttuuri-, nuoriso- ja liikuntapalveluiden tuottajat tai palveluiden tarjoajien ryhmittymät, joiden yhteistyötä halutaan kehittää.

Tietyt kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu [2 000] (täydennetään)

Kansalaistoimijalähtöinen kehittäminen, Pohjoisen harvaan asuttujen alueiden ITI-ohjelma

Alueiden väliset ja valtioiden väliset toimet [293 / 2 000]

Hanketoiminnassa toteutetaan alueiden välisiä yhteistoimia. Lisäksi osallistutaan kansainväliseen yhteistyöhön ja Itämeren alueen strategiaa tukevaan toimintaan etenkin osallisuuden edistämiseen liittyvissä teemoissa (sanamuoto täsmentyy alueen jäsenvaltioiden yhteisessä prosessissa 1-2/2020) sekä Arktisen strategian mukaiseen toimintaan, Venäjä-yhteistyöhön ja pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Rahoitusvälineiden suunniteltu käyttö [1 000] (täydennetään)

Indikaattorit (täydennetään) (perustuen neuvoston kompromissiesitykseen)

Tuotosindikaattorit*Yhteiset indikaattorit*

- CO01 Työttömät, mukaan lukien pitkäaikaistyöttömät*
- CO02 Pitkäaikaistyöttömät*
- CO03 Työelämän ulkopuolella olevat*
- CO04 Työlliset, mukaan lukien itsenäiset ammatinharjoittajat*
- CO05 Alle 30-vuotiaat*
- CO06 Yli 54-vuotiaat*
- CO07 Henkilöt, joilla on ylemmän perusasteen tai sitä vähäisempi koulutus (ISCED 0–2)*
- CO08 Henkilöt, joilla on keskiasteen (ISCED 3) tai keskiasteen jälkeinen (ISCED 4) koulutus*
- CO09 Henkilöt, joilla on korkea-asteen koulutus (ISCED 5–8)*

Osallistujien kokonaismäärä lasketaan automaattisesti ammattiasemaan liittyvien yhteisten tuotosindikaattorien perusteella.

- CO10 Vammaiset**
- CO11 Kolmannen maan kansalaiset
- CO12 Ulkomaalaistaustaiset henkilöt
- CO13 Vähemmistöt (myös marginalisoituneet yhteisöt kuten romanit)**
- CO14 Asunnottomat tai asuntomarkkinoilta syrjäytyneet*
- CO15 Maaseutualueilla asuvat*

Jos näitä indikaattoreita koskevia tietoja ei kerätä tietorekistereistä, niiden arvot voidaan määrittää edunsaajan tietoihin perustuvien arvioiden mukaisesti.

- CO16 Kansallisella, alueellisella tai paikallisella tasolla tuettujen viranomaisten tai julkisten palvelujen lukumäärä
- CO17 Tuettujen mikroyritysten sekä pienten ja keskisuurten yritysten (mukaan lukien osuustoiminnalliset ja yhteiskunnalliset yritykset) lukumäärä

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

Toimintalinja	Erityistavoite	Rahasto	Alueluokka	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Välitavoite (2024)	Tavoite (2029)

Tulosindikaattorit

Yhteiset indikaattorit

Osallistujia koskevat välittömät yhteiset tulosindikaattorit ovat seuraavat:

CR01 Osallistujat, jotka ovat ryhtyneet työnhakuun jättäessään toimen*

CR02 Osallistujat, jotka ovat koulutuksessa jättäessään toimen*

CR03 Osallistujat, jotka saavat ammattipätevyyden jättäessään toimen*

CR04 Osallistujat, jotka ovat työelämässä, myös itsenäisinä ammatinharjoittajina, jättäessään toimen*

Osallistujia koskevat yhteiset pitkän aikavälin tulosindikaattorit ovat seuraavat:

CR05 Osallistujat, jotka ovat työelämässä, myös itsenäisinä ammatinharjoittajina, kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun he ovat jättäneet toimen*

CR06 Osallistujat, joiden työmarkkinatilanne on parantunut kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun he ovat jättäneet toimen*

Vähimmäisvaatimuksena on, että tiedot kerätään edustavasta osallistujien otoksesta kunkin erityistavoitteen osalta. Otoksen sisäinen validiteetti varmistetaan niin, että tiedot voidaan yleistää erityistavoitteiden tasolla.

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

Toimintalinja	Erityistavoite	Rahasto	Aluealuokka	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Perustaso tai viitearvo	Viitevuosi	Tavoite (2029)	Tietolähde [200]	Huomautukset [200]

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU) tukitoimityypin mukaan**Taulukko x: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä***Käytettävät koodit:*

105 Toimenpiteet, joilla edistetään naisten osallistumista työmarkkinoille ja vähennetään sukupuoleen perustuvaa eriytymistä työmarkkinoilla

108 Tuki digitaalisten taitojen kehittämiseen

115 Toimenpiteet, joilla edistetään yhtäläisiä mahdollisuuksia ja aktiivista osallistumista yhteiskunnan toimintaan

116 Keinot heikommassa asemassa olevien henkilöiden yhteiskuntaan integroimiseksi ja uudelleen työllistämiseksi

117 Toimenpiteet, joilla parannetaan syrjäytyneiden ryhmien, kuten romanien, koulutus- ja työllistymismahdollisuuksia ja edistetään heidän sosiaalista osallisuuttaan

120 Toimenpiteet kolmansien maiden kansalaisten integroimiseksi yhteiskuntaan

Taulukko x: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto (täydennetään)

Taulukko x: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste (täydennetään)

Taulukko x: Kokonaisuus 6 – ESR+:n toissijaiset teemat (täydennetään)

2.2.B. ESR-Toimintalinjan nimi: Aineellisen puutteen torjuminen

Erillistavoite aineelliseen puutteeseen puuttumiseksi

Tukityypit [1 710 / 2 000]

Suomessa elää edelleen yli 800 000 henkilöä köyhyys- tai syrjäytymisriskissä. Huono-osaisuuden vähentämiseksi ja ruuan puutteen lieventämiseksi sekä ruokahävikin vähentämiseksi monet toimijat jakavat mm. kauppojen ylijäämäruokaa ilmaiseksi vähävaraisille henkilöille. Ohjelmakaudella 2014-2020 Euroopan vähävaraisimmille suunnatun ohjelman kautta on Suomessa jaettu kilpailuttamalla hankittuja kuivaruoakatavikkeitä kaikille niille, jotka ovat ruokaa halunneet kumppaniorganisaatioiden ruuan jakelupaikoista hakea. Euroopan tilintarkastustuomioistuimen vuonna 2019 laatiman raportin mukaan yleisesti ei ole voitu osoittaa, että Vähävaraisimmille suunnatun eurooppalaisen avun rahaston (FEAD) avulla jaetulla ruoka-avulla olisi ollut vaikuttavuutta köyhyyden torjunnassa, vaikka avun saajat ovatkin samaansa ruoka-apua arvostaneet.

Suomessa eri ruoka-aputoimijat ovat nykyään verkostoituneet aiempaa paremmin ja toiminta on siten myös aiempaa organisoidumpaa. Ohjelmakaudella 2021-2027 kohdennetaan EU:n vähävaraisimmille suunnattu apu niille, joille sen vaikuttavuus arvioidaan parhaimmaksi. Rajatulle kohdejoukolle pääasiassa työikäistä väestöstä tarjotaan ruoka- ja muuta materiaalista apua, jolla osittain helpotetaan heidän arkielämäänsä. Avun jakamisen ohessa lisätään kohdejoukon sosiaalista osallisuutta sekä tietoisuutta heidän elämänsä muiden osa-alueiden vahvistamismahdollisuuksista. Toiminnalla lisätään kohdejoukon tietoisuutta mahdollisuuksista hyödyntää muita julkisia ja vapaaehtoisjärjestöjen tarjoamia palveluita mm. hävikkiruuan ja materiaallisen tuen saamisessa, velkaneuvonnasta, terveydenhuollosta, sosiaaliavusta ja erilaisista mm. rakennerahastojen osarahoittamista kehittämishankkeista.

Pääasialliset kohderyhmät [2 000]

Kuvaus kansallisista tai alueellisista tukiohjelmista [2 000]

Toimien valintaperusteet [4 000]

Indikaattorit

1) Tuotosindikaattorit

a) Jaettujen elintarvikkeiden ja tavaroiden rahallinen kokonaisarvo

i) elintarvikeavun kokonaisarvo

ia) lapsille tarkoitettujen elintarvikkeiden rahallinen kokonaisarvo

ib) asunnottomille tarkoitettujen elintarvikkeiden rahallinen kokonaisarvo

ic) muille kohderyhmille tarkoitettujen elintarvikkeiden rahallinen kokonaisarvo

ii) jaettujen tavaroiden kokonaisarvo

ia) lapsille tarkoitettujen tavaroiden rahallinen kokonaisarvo

iib) asunnottomille tarkoitettujen tavaroiden rahallinen kokonaisarvo

iiic) muille kohderyhmille tarkoitettujen tavaroiden rahallinen kokonaisarvo

b) Jaetun elintarvikeavun kokonaismäärä (tonnia)

josta:

(a) niiden elintarvikkeiden osuus, joiden osalta ohjelmasta maksettiin vain kuljetus, jakelu ja varastointi (%)

(b) ESR+:sta yhteisrahoitettujen elintarvikkeiden osuus edunsaajille jaettujen elintarvikkeiden kokonaismäärästä (%)

3) Yhteiset tulosindikaattorit

Elintarvikeavun loppukäyttäjien lukumäärä

- alle 18-vuotiaiden lasten lukumäärä
- 18–29-vuotiaiden nuorten lukumäärä
- yli 54-vuotiaiden loppukäyttäjien lukumäärä
- vammaisten loppukäyttäjien lukumäärä
- ulkomaalaistaustaisten ja vähemmistöihin kuuluvien (myös marginalisoituneet yhteisöt kuten romanit) loppukäyttäjien lukumäärä
- asunnottomien tai asuntomarkkinoilta syrjäytyneiden loppukäyttäjien lukumäärä.

Aineellisen avun loppukäyttäjien lukumäärä

- alle 18-vuotiaiden lasten lukumäärä
- 18–29-vuotiaiden nuorten lukumäärä
- yli 54-vuotiaiden loppukäyttäjien lukumäärä
- vammaisten loppukäyttäjien lukumäärä
- kolmansien maiden kansalaisten lukumäärä
- ulkomaalaistaustaisten ja vähemmistöihin kuuluvien (myös marginalisoituneet yhteisöt kuten romanit) loppukäyttäjien lukumäärä
- asunnottomien tai asuntomarkkinoilta syrjäytyneiden loppukäyttäjien lukumäärä

2.2.T. Teknisen tuen toimintalinja

3. Rahoitussuunnitelma

3.A Siirrot ja maksusuudet

Taulukko x: Rahoitusosuudet InvestEU-ohjelmaan

Taulukko x: Siirrot välineisiin, joita hallinnoidaan suoraan tai välillisesti

Taulukko x: Yhteistyössä hallinnoitavien rahastojen väliset siirrot

3.1 Määrärahat vuosittain

3.2 Kokonaismäärärahat rahastoittain ja kansallinen yhteisrahoitus

Taulukko x: Kokonaismäärärahat rahastoittain ja kansallinen yhteisrahoitus

4. Mahdollistavat edellytykset

Taulukko 12: Mahdollistavat edellytykset

Mahdollistavat edellytykset	Rahasto	Erytistavoite	Mahdollistavan edellytyksen täyttyminen	Perusteet	Perusteiden täyttyminen	Viittaukset asiaa koskeviin asiakirjoihin	Perustelut
			Kyllä/Ei	Peruste 1	Kyllä/Ei	[500]	[1 000]
				Peruste 2	Kyllä/Ei		

5. Ohjelmasta vastaavat viranomaiset

Taulukko 13: Ohjelmasta vastaavat viranomaiset

Ohjelmasta vastaavat viranomaiset	Laitoksen nimi [500]	Yhteyshenkilön nimi [200]	Sähköposti [200]
Hallintoviranomainen			
Tarkastusviranomainen			
Elin, joka ottaa vastaan komission suorittamia maksuja			

6. Kumppanuus

(10 000)

7. Viestintä ja näkyvyys

[4 500]

8. Yksikkökustannusten, kertakorvausten, kiinteämääräisen rahoituksen ja kustannuksiin perustumattoman rahoituksen käyttö

Taulukko x: Yksikkökustannusten, kertakorvausten, kiinteämääräisen rahoituksen ja kustannuksiin perustumattoman rahoituksen käyttö

Liite: Tukikelpoisten menojen korvaukset komissiolta jäsenvaltiolle yksikkökustannusten, kertakorvausten ja kiinteämääräisen rahoituksen perusteella (malli tietojen toimittamiseksi komissiolle)

Liite: Rahoitus, joka ei perustu kustannuksiin (malli tietojen toimittamiseksi komissiolle)